

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 43.

Fredagen den 2 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Herr *talmannen* öppnade sammanträdet med följande ord: Mina herrar! Jag har den ledsamma plikten att erinra kammaren om, att åter en av kammarens ledamöter gått ur tiden. Ledamoten på Norrköpingsbanken Sven Persson är icke mer. Persson gick ur tiden, mänskligt sett, vid allt för unga år, han hade ju endast nått fram till 46 levnadsår. Oaktat detta hade han dock lyckats skapa sitt livsverk. Hans rastlösa iver, hans sinne för kamp och strid för den åskådning han omfattade, hans djupa intresse för kommunala och politiska spörsmål lämna kvar goda och varaktiga minnen, icke minst i utskottens och riksdagens protokoll. Han lämnar ett märkbart tomrum efter sig i det parti han tillhörde, och även i denna kammare skola vi säkerligen sakna hans verksamhet och hans inlägg i debatterna.

Mätte då hans minne, minnet av en god, vaken och plikttrogen kamrat städse leva kvar ibland oss! Jag är viss om, att såsom sådan skall han minnas såväl av sina meningsfränder som av motståndarna till den åskådning, som var hans.

Frid över hans minne!

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Upplästes för justering protokollen för den 25 och den 26 sistlidne april.

*Justering av
protokoll.*

Därefter yttrade

Herr R ä f: Herr talman! Då man såväl inom kammaren som sedermera även i tidningen Svenska Morgonbladet förmenat, att jag i mitt anförande den 26 april lämnat sakligt felaktiga uppgifter, beder jag härmed till protokollet få antecknat, att jag i det av notarierna skrivna protokollet med flit icke gjort den allra ringaste ändring — ja inte ens justerat bort ett eller annat språkligt fel —

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 43.

Justering av
protokoll.
(Forts.)

och detta därför att var och en därur må kunna bilda sig ett *säkert* omdöme om, huruvida jag gjorde mig skyldig till, vad man sålunda sökt lägga mig till last.

Vidare anfördes ej. Protokollen godkändes.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 33 och 34, bankoutskottets utlåtande nr 12 samt andra kammarrens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

§ 4.

Herr *Ander* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 397, med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att bortföra stråfoder m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 440, blev på begäran bordlagd.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt biskoparna i Härnösands och Luleå stift för vissa resekostnader;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning för docenter vid statsuniversiteten samt Stockholms och Göteborgs högskolor;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöning åt lärare vid folkskolor och vissa andra skolor under tjänstgöring till rikets försvar m. m.;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillerkännande åt pastorn vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö av ett andra ålderstillägg;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utökning av det till statens uppfostringsanstalt å Bona hörande jordområde m. m.; och

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för hospitalsläkaren P. H. N. Sjöbring och hospitalssysslomannen E. O. Högberg att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för läkar- och kontorspersonalen vid statens hospital och asyler;

från bankoutskottet:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående

ändrat förfaringssätt beträffande emottagande och utbetalande av medel, som genom befälets försorg för manskap vid armén eller marinen insätts i postsparbanken;

från andra lagutskottet:

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av vissa bestämmelser i legostadgan; nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till förordning om ändrad lydelse av §§ 10 och 12 i lasarettstadgan den 18 oktober 1901, dels ock till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i sjukstugestadgan den 18 oktober 1901; och

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län;

från jordbruksutskottet:

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för vissa befattningshavare inom skogsstaten att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för skogsstatens ordinarie personal;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Varberg av den till Lindhovs kungsgård i Hallands län hörande ön Getterön;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 angående vård av enskildas skogar på Öland; och

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av arvoden till avvitringslantmätare; samt

från riksdagens kansli:

nr 128, i anledning av väckta motioner rörande utredning om åstadkommande av samverkan mellan stat och kommun för övertagande helt eller delvis av föräldrar nu åliggande skyldighet att för sina barn i folk- och småskolan bekosta erforderlig skolmateriel; och

nr 130, angående åvägabringande av utredning och förslag beträffande statsunderstöd åt den svenska manskörsången.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning under år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken; och

nr 27, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande riksdagsmännens arvoden; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt samhället av ökat inflytande på biografväsendet, angående vidtagande av åtgärder till förhindrande av de menliga följderna för det uppväxande släktet av biografväsendet, angående anordningar av föreläsningar för landsbygdens ungdom och angående åstadkommande av en vidgad folkbildningsverksamhet och av förädlande folknöjen för ungdom.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:
 herr *Räf* under 4 dagar fr. o. m. den 10 maj och
 » *Bärg* » den 3 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,16 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 3 maj, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Härmed intygas, att ledamoten av riksdagens andra kammare *Sven Persson*, Norrköping, avlidit i Stockholm den 30 april 1919, i en ålder av 45 år, 7 månader och 26 dagar. Dödsorsak: Meningitis Bronchopneumoniae.

Stockholm den 2 maj 1919.

Gustaf Brun,
 leg. läkare.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att jämlikt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den inom kammaren uppkomna ledigheten efter herr Persson i Norrköping; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, av kammaren godkänt.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Anders* på kammarens bord liggande motion nr 440.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 26 och 27 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

§ 4.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 23, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

Det i memorialet upptagna förslaget till ändringar i grundlagarna blev av kammaren antaget.

§ 5.

Föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Norge avslutad konvention rörande flyttlapparnas rätt till renbetning;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 65 och 67 §§ utsökningslagen och lag om ändrad lydelse av 30 § konkurslagen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Till avgörande förelåg nu första lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion angående avlösning av kyrkojordar. Ang. avlösning av kyrkojordar.

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 185, vilken hänvisats till första lagutskottet, hade herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Jönsson* i Slätåker hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning rörande avlösning av kyrkojordar, med lösningsrätt för jordarnas arrendatorer, och att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! I förevarande utlåtande avhandlas en fråga, som ett par hundra år åt-

Ang. avlösning av kyrkojordar.
(Forts.)

minstone tidvis har varit föremål för båda statsmakternas omprövning, d. v. s. Kungl. Maj:ts och riksdagens. Redan på 1700-talet förekommer denna fråga i riksdagsförhandlingar, då den särskilt framhålles genom de s. k. allmogens besvär vid åtskilliga tillfällen. Anledningarna till, att denna fråga har råkat i så stark försumpning, som den verkligen gjort, ligga otvivelaktigt däri, att de förhållanden, som det här gäller, äga rum endast i en mindre del av vårt land och att våra tjänstemän, d. v. s. våra så att säga rikssvenske tjänstemän från den gamla svenska bygden icke ha haft någon klarhet i denna frågas läge och läggning, då den endast berör de förra danska provinserna.

Det har varit många förslag uppe för att få någon rätsida på detta problem. De ha dock alla strandat egentligen därpå, att man icke någon gång har velat gå fullt till botten med frågan, utan stannat vid vissa kamerala förutsättningar och då avskurit möjligheten att se frågan i hela dess vidd. Sista gången den var uppe var på grund av en motion vid 1899 års riksdag. 1907 avlämnade kammarkollegium en utredning i ärendet. Men denna utredning blev begränsad just på grund av vissa formella uttryck i skrivelsen, så att den i grund och botten ej kom att vidröra kärnpunkten i frågan. Läser man motionen, som gav anledning till denna utredning, så finner man, att där upptogs frågan i sin helhet. Men när skrivelsen avfattades, kom man in i de gamla spåren, så att densamma endast kom att omfatta sådana jordar, som i visst hänseende redan voro kameralt lagda till vissa hemman.

Att frågan för de trakter, det här gäller, har en synnerligen stor betydelse, åtminstone indirekt är alldeles klart. Att den däremot icke har någon betydelse för övriga delar av landet, finner man alltför väl genom det bristande intresset för densamma. När det händelsevis icke är någon norrländsk jordfråga, så är det klart, att den har svårare att ådraga sig någon uppmärksamhet, ty i det fallet är det ju så, att norrlänningarna ha en särskild förmåga att fånga intresse för sina jordfrågor. Men jag skall ändå försöka något gå in på den föreliggande frågan.

Jag återgår till tiden för dessa jordars uppkomst som kyrkojordar. Man har något tvistat om vad som var själva grunden till, att så många dylika jordlappar ha kunnat komma upp och läggas ut i vårt land. Och den enda förklaringsgrund, man då har, skulle vara den, att under den katolska tiden bortskänktes jordar för själamässor eller annat dylikt till kyrkan, och då lades alltid jordarna till det hemman, varifrån de voro skänkta, och endast landgillet från desamma utgick. Termen landgille spelade en betydligt annan roll under de danska förhållandena, än den gör nu i våra dagar. Det var en fast och stadig avgift, som icke gärna fick ändras, utan först efter mycket djupt gående ingripanden fick ändring ske i densamma.

Då det givetvis efter reformationen uppstod tvist beträffande många jordar, såsom var de lågo och huru stora de voro etc., utfärdades 1569 en förordning, att alla andliga jordar eller jordar, som berörde de geistlige, som det hette, i Lunds stift skulle upptecknas. Från den tiden ha vi det dokument, som kallas Lunds stifts landebok.

däri sammanförts alla prästgårdar, klockargårdar och jordar, som voro anslagna till vissa skoländamål, samt en hel mängd andra saker, som jag icke behöver nu ingå på. Men det märkvärdiga inträffar, att ett par hundra år därefter tvistar man om, huruvida denna landebok egentligen hade den bärande betydelse för dessa förhållanden, som man å ena sidan tillade den, men å andra sidan vägrade att erkänna. Där fanns nämligen så synnerligen olika uttryck för olika jordar. Man hade icke ens någon schablon, utan man begagnade olika ord och vändningar i densamma, som voro okända i gammal svensk kameral författning.

Då i början av 1800-talet skiftena övergingo Skånejorden, stor-skiftet, enskiftet och sedermera laga skiftet, blev följden naturligtvis, att man skulle reda upp dessa förhållanden, så gott man kunde. Då uppstod den gamla tvisten igen: är det verklig äganderätt, kyrkorna ha till dessa jordar, eller är det icke? Och i vilket fall som helst: huru stor rätt kunna kyrkorna verkligen anses ha till desamma? Da fick en lantmätare i Skåne i uppdrag att söka reda ut hithörande förhållanden. Och genom ett stort arbete, arkivstudier och många jämförelser gjorde han det verkligen, så att han genom de studier, som gjordes i de danska arkiven, kom till full klarhet om dessa saker och kunde fullt exakt visa, vad landebokens olika uttryck betydde. När det verkligen var äganderätt till jorden eller det blott var en större eller mindre avkomsträtt, som landeboken uttalade sig om. Skillnaden i det fallet var, att när det gällde blott avkomsträtt, så stod det uttalat, att så och så mycket skulle kyrkan ha. Och det var sannerligen mycket olika saker. Det var t. ex. en kyrka, som årligen skulle ha en höstvagn. Vartill den skulle ha den, är svårt att förstå. Andra skulle ha får, höns eller gäss, och även säd förekom härvidlag. När det däremot gällde verklig äganderätt, så upptog landeboken alltid, när det var fråga om äng, den hömängd, som kunde skördas, och, när det var fråga om säd, det utsäde, som behövdes för jorden i fråga.

Då inträffade det märkvärdiga, att just denna utredning godkändes av alla de stridande parterna. Man tog den för gott, och jag har sedan icke hört, att man på något håll satt i fråga, att tydningen av densamma ej skulle vara riktig, i vad den gäller landeboken, och därför har just denna landebok fått en synnerligen stor betydelse som urkund beträffande dessa jordar.

När skifte övergick skånska jorden, gjorde sig två diametralt motsatta intressen gällande. Bönderna sökte få den gamla bestämmelsen i kraft, att kyrkojordarna skulle läggas till de hemman, till vilka de av ålder hört och av vilka de en gång varit delar. Från kyrkligt håll åter gick man den aldeles motsatta vägen. Där sökte man på allt sätt få jordarna utarrenderade, varvid man ville tillämpa den bestämmelsen, att arrendatorn skulle ha optionsrätt. Det visar sig för den, som följer med de gamla förhållandenas utveckling på detta område, att den frågan, huruvida jordbrukarna, bönderna, som hade de egentliga stamhemmanen, skulle kunna få den i verkligheten gällande bestämmelsen i kraft, att jorden skulle tilläggas ett visst hemman, sammanhängande med spörsmålet, i vad förhållande den respektive bonden

Ang. arlsen-
ning av
kyrkojordar.
(Forts.)

Ang. aflösning av kyrkojordar.
(Forts.)

stod till prästen och kyrkovärdarna. Godkände dessa anspråken, då gick det mycket lätt för sig, men vägrade de, var det alldeles omöjligt att genomföra bevisningen. Landeboken innehöll nämligen i många fall endast den bestämmelsen, att det var en viss by, där man hade en kyrkojord, och i övrigt uppgavs blott namnet på ägaren till stamhemmanets jord. Den, som gått att närmare sätta sig in i de gamla jordförhållandena i Skåne och studerat hithörande urkunder, nämligen 1670 års jordrevning och därpå grundade 1670 års jordbok, skall finna, att där upptogs hemmanen också på samma sätt, alltså hänfördes till en viss by med angivande av namnet på den bonde, som ägde eller innehade hemmanet. Men något nummer, som vi nu använda, finnes icke.

Det är följaktligen absolut omöjligt eller åtminstone nära nog omöjligt att kunna gå tillbaka och visa, att just samma hemman, som bonden pretenderar på att kyrkojorden skall läggas till, är det, som han haft från gamla tider, ty på så lång tid är det omöjligt att följa skiftningarna av namnen och förelägga sådan bevisning, att den kan exakt godkännas. Något annat sätt att göra det, finnes ej. Det har också visat sig, att de processer, som uppstått om dylika jordars samhörighet med vissa hemman, ha tagit 8—9 år, och jag känner endast ett enda fall, då till följd av utebliven förklaring av ett kyrkoråd jorden tilldömts den sökande att tillhöra hans hemman.

Det är därför klart, att det numera icke alls praktiskt sett är möjligt att finna en framkomlig väg för att komma till den ställning, som dessa jordar hade i äldre tider. Förhållandena härvidlag äro närmast jämförliga med de norrländska, nämligen med de mycket omtalade åbornas ställning i Norrland. Det är här i verkligheten en åborätt, som är borttagen eller bortkastad. Där gäller det hela hemmanet. Här kan det också gälla rätt avsevärda delar av hemmanet, men i regel är det fråga om en massa småbitar, och då är det tydligt, att denna sak icke är ägnad att väcka fullt så stort uppseende som i nyssnämnda fall från Norrland, där åborna blivit drivna från hela sitt hemman. I sak är det emellertid precis detsamma, som skett i detta fall. Man har genom utarrendering sökt få en arrendator på dessa jordar och genom att garantera i arrendekontraktet optionsrätt har man inskjutit ett moment, så att man tror sig helt och hållet kunna eliminera bort böndernas anspråk att få dessa jordar lagda till hemmanet. Det har aldrig lyckats riktigt. Man har hållit frågan uppe, och just motionen från 1899 visar, att man ej glömt bort den alldeles. Då har under tidernas lopp just på grund av de förhållanden, som jag nu utvecklat, det märkvärdiga inträffat, att man fått så många slag av jordar, kameralt sett, dels sådana jordar, i fråga om vilka kyrkorna nu anse sig äga obestriddig äganderätt, dels sådana jordar, till vilka kyrkorna visserligen ha äganderätten, men där jorden är tillagd ett visst hemman till beständigt bruk, dels ock sådana jordar som dessa nu sistnämnda, men som äro skattelagda och i fråga om vilka följaktligen arrendet är bestämt att utgå med ett visst kontant belopp eller en viss mängd säd att lösas efter markegång.

Sedan har man det där landgillet, som var ett slags ekonomiskt

servitut, som fortfor att utgå årligen från hemmanet. Härvidlag har man fastställt i en förordning från 1886, att man får lösa de här servitutet efter en lösningsgrund av 3 procent kapitalberäkning, d. v. s. man skulle betala $33\frac{1}{3}$ gånger beloppet. Någon lösning i stort sett har icke skett. Den utredning, som verkställdes av kammarkollegium 1907, resulterade i en kungl. förordning om lösningsrätt på de här landgillena, som icke innefattade äganderätt till jorden eller där det var okänt, var jorden låg och hur stor areal den omfattade. Det blev då fastställt en lösningsgrund efter 5 procents räntefot. Härav kom det sig, att de övriga, som varit tillagda ett visst hemman, skulle lösas efter en annan grund. I det avseendet fordrades, att församlingen skulle ge sitt bifall till försäljningen och denna skulle visas vara till kyrkans nytta, och skulle lösningsgrunden härvid beräknas efter 4 procent. Men det gällde endast sådana jordar, som voro lagda till ett visst hemman och som voro skattlagda. Några andra jordar innefattar icke kungl. kungörelsen i fråga; eljest kan man icke framkomma alls på någon väg.

Nu har lagutskottet på sid. 4 intagit ett uttalande från kammarkollegium rörande de till första gruppen under a), såsom man gjort uppdelningen i utskottsutlåtandet, hörande jordar. Rörande dessa jordar har verkligen kammarkollegium, som sagt, uttalat sig, att »upp-hörandet av dessa landgillen borde därför, enligt kollegii mening, få bero på överenskommelse i varje särskilt fall, vare sig genom jordarnas återförvärvande under kyrkornas fria dispositionsrätt eller genom deras försäljning, efter vederbörligt tillstånd, till vederbörande hemmansägare». Detta gäller endast ett ytterst ringa fåtal av jordar, nämligen sådana, som verkligen äro lagda till ett visst hemman, men som icke äro skattlagda. Jag tror sannerligen, att dessa utgöra en så pass liten bråkdel av de jordar det här gäller, att ovannämnda uttalande praktiskt sett icke har någon betydelse. Det är också i ett annat hänseende klart, enligt vad jag tror, att detta uttalande icke har någon betydelse i nu förevarande fall. Ty man spårar förgäves i kungl. kungörelsen om kyrkojordarna det minsta ord just i detta avseende, och kammarkollegium säger självt, att det på grund av riksdagens skrivelse saknar befogenhet att inlåta sig på dessa jordar; varför uttalandet således rätteligen skett, kan jag icke förstå, när det icke föranlett den allra minsta påföljd i något hänseende. Det är så mycket mer märkvärdigt, som utskottet, när det kommer till slutet av sitt utlåtande, också ännu en gång kommer in på detta uttalande och synes mena, att detsamma kunde göras till en brygga för att i någon mån ha möjlighet att lösa de frågor, som det här gäller, åtminstone vad beträffar de allra minsta jordarna. Jag skall återkomma till den saken sedermera.

Det är naturligt, att när man ser på denna fråga såsom den har utvecklats sig, man givetvis icke har minsta hopp om att den skall lösas efter vad förhållandena voro i äldre tider, d. v. s. att dessa jordar i stort sett skulle läggas till de gamla hemmanen. Det bleve en alltför svår apparat att genomföra. Men däremot synes det, åtminstone mig, vara en rättvis och klok åtgärd att låta de nuvarande arrendatorerna

Ang. avlösning av kyrkojordar.
(Forts.)

Ang. avslös-
ning av
kyrkojordar.

(Forts.)

lösa dessa jordar. Jag tror nämligen, att man kan icke komma förbi det faktum, att man för en sådan liten jordbit har att dragas med en så oerhörd massa formella saker, besvärligheter på alla sätt. Man skall ställa borgen för den lilla arrendeavgiften och den skall förnyas vart femte år, i fall fråga uppstår om lantmåteriförrättning på jord, som berör den här jordbiten skola kyrkorna ställa dit ett konsistorieombud, uppstå dikningsfrågor, som beröra den här jorden, skall också ett konsistorieombud komma tillstådes, och säkert är, att om man kunde göra en verklig beräkning, huru mycket åtskilliga jordar givit kyrkorna i avkastning, i arrende, med ett ord huru mycket kyrkorna fått av dessa jordar, så är det nog åtskilliga arrendeperioder, som kyrkorna rent av utbetalt mera penningar för jordbiten än de fått in i arrende.

Den synen på saken genomgår utskottsutlåtandet — om jag inte tar fel därvidlag — att utskottet nära nog tycker, att motionärerna vilja utan vidare så att säga lägga vantarna på kyrkornas jord. Så är visst icke vår uppfattning. Vi ha i vår motion klart visat, att de åtgärder, som vi önska vidtagna, skulle ekonomiskt vara synnerligen fördeltiga för kyrkorna. Vi ha icke ifrågasatt någon annan lösningsgrund än efter fyra procent, och nog dröjer det i långa tider, till dess en så låg räntefot för statsobligationer och dylika papper blir gällande. Vi förutsatte också, att avkastningen av lösningssumman skulle minst en halv procent ärligen tilläggas fondernas belopp, så att det är icke tal om att inkomsten i den delen skulle försvinna. Jag har då svårt att förstå meningen på sid. 5, där det heter, att denna försäljning av kyrkojordarna skulle icke kunna vara »med kyrkornas intresse överensstämmande». Om kyrkorna, såsom jag anser, icke ha det allra minsta annat intresse av ifrågasvarande jordar än just den ekonomiska inkomsten, då har jag svårt förstå, att när denna inkomst blir större, och i en framtid blir den även större, kyrkorna icke skulle få sina intressen i den här frågan rikligen tillgodosedda. Nu skulle man ju kunna säga, att om detta bleve en ekonomisk fördel för kyrkorna, så skulle det bli en ekonomisk svag sak för dem, som komma att lösa dessa jordar, nämligen de nuvarande arrendatorerna. Jag tror det inte, ty just därigenom kommer man ifrån de många indirekta kostnader och besvärligheter, som man i detta fall har, när det gäller sådana smärre bitar, vilka man icke kan disponera som man vill. Att bygga där låter sig för övrigt icke göra, då ingen klok människa lyggar på landsbygden nu för tiden på ofri grund, om man icke är absolut tvungen. Då kan man säga, att det redan visat sig alltför tydligt, att hemmansinnehavarna eller arrendatorerna, som nu inneha dessa jordar, helt säkert skulle med glädje ge betydligt högre belopp, ekonomiskt sett, än dessa jordar rendera i avkastning till de resp. kyrkor, de tillhöra. Därtill kommer det oupphörligt myckna trasslet med borgensförbindelser och visitationer, som skola ske. Det blir aldrig någon ordning i detta, och man har bara en hel massa bråk, och beloppen äro i de flesta fall så ytterst små.

Det är egendomligt, att när kammarkollegium gjort denna sin

långa och omständliga utredning, man ändå inte kan finna en uppgift, på huru många dessa jordar äro. I Blekinge har man något så när klara uppgifter, och där är det ett mycket obetydligt antal. I Halland berör denna sak endast större hemman, som i stort sett denna motioner inte avsåg, ty det fick nog bli andra saker, som skulle vara avgörande för huru det skulle ske med dessa hemman. I Skåne däremot har man nog några uppgifter i kammarkollegii utredning. Beträffande Kristianstads län finnas där 73 kyrkor, som äga kyrkohjor, och däribland en kyrka, som har 24 stycken. I Malmöhus län är antalet säkert betydligt större, ty där finnes nästan ingen kyrka, utan den har en massa dylika jordar. Dessa jordar utgöra sålunda icke ett så litet antal.

Nu har utskottet sagt, att några avgörande skäl icke anförts. åtminstone icke från motionärernas sida, för att arrendatorerna till ifrågavarande jordar skulle ovillkorligen ha denna lösningsrätt. Ja, det är icke så gott för oss motionärer att veta, hur mycket och vad ett utskott fordrar för att det skall anses vara avgörande skäl. Här har åtminstone utskottet icke alls talat därom. Men eljest tyckte vi motionärer, att när vi påvisat, att denna avlösning är ekonomiskt fördelaktig för kyrkorna, och arrendatorerna så gärna eftersträva densamma, så borde detta vara ett tämligen avgörande skäl. Det har också av oss framhållits, att staten har sedan 1874 jämnt och samt bortsålt sina jordbitar, upplåtit dem till egna hem eller på annat sätt disponerat dem, t. o. m. styckat större komplex och sålt bort dem, då det icke varit för staten ekonomiskt att sköta dem ostyckade. Det har varit en betydlig strid, innan man tog det steget, och man började med ett arrendevärde av endast 200 kronor. Det var maximum, innan Kungl. Maj:t utan vidare fick sälja en dylik jordbit. Sedan har man gradvis gått fram, och nu är gränsen satt till 600 kronor. Då tycker jag man har skäl att fråga utskottet: tror verkligen utskottet, att de skånska kyrkorna äro bättre ägnade att sköta jordarna såsom jordägare än staten själv? Staten har ju i alla fall domänstyrelsen att tillgå och domänintendenter i de olika länen. Jag föreställer mig, att man kan från utskottets sida knappast visa på något område, där kyrkorna gjort det minsta positiva för jordbruket och dess framgång på sina ägande jordar. Däremot ha de i oräkneliga fall uppträtt rent negativt och hindrande, och man kan mången gång se, där det ligger en kyrkohjord, hur efterbliven just denna är t. ex. i diknings- och andra hänseenden. Jag har själv såsom skiftesgodeman varit med på tjugtals förrättningar, där det gällt avdikningar på jorden, men jag har aldrig någonsin träffat ett konsistorieombud, utan att han vägrat gå med på någon som helst kostnad för jordägarna i och för vattenavledning och dikning. Jag tycker icke, att detta visar, att det sättet att sköta jorden och vara jordägare är så synnerligen rekommendabelt, helst i våra dagar, då man kommer fram och jag tror på goda skäl, yrkar, att jorden icke skall ligga i vanhävd. Det första man har att göra för att så icke skall ske, är att jorden skall bli avdikad.

Det skulle också vara synnerligen intressant att få klart för sig.

Ang. avlösning av kyrkohjor.
(Fort.)

Ang. avlös-
ning av
kyrkojordar.
(Forts.)

om den vanliga arrendelagen gäller även för kyrkorna beträffande deras jordar. Jag har icke klart för mig, huruvida så är fallet, om de äro satta i skygd för densamma. Men när jag sag en annan proposition, som angick kronojord, nämligen boställen, och att man därvid lag begärde en förändring för kronan i den bestämmelsen, att man skulle kunna avsondra jord från boställen under kontraktstiden, så har det varit min tro, att arrendelagen gällde även för kyrkorna såsom jordägare. Och då får jag verkligen säga, att man får sannerligen mycket att göra, om så skall vara fallet, ty då skall det hållas av- och tillträdessyn på dessa lapparna, och det blir en härlig tillställning.

Men om man då vidare ser till, vad som kan vara skälet till att utskottet ställer sig så oförstående för denna fråga, så får jag erkänna, att det är mig alldeles oförklarligt. Båda kamrarna ha i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt en utredning beträffande fideikommissjordarna och att förslag skulle framläggas, huruledes man skulle kunna lösa den frågan. Jag känner nu för min del bäst till våra skånska fideikommissägare, och jag får i stort sett ge dem det betyget, att de ha verkligen såsom godsägare förstätt att sköta sin jord. Det ligger dem i blodet generation efter generation. Det är då märkvärdigt, att medan man i de fall, där man verkligen haft godsägare, som rätt om jorden och som dugt till att sköta den, säger: här skall man utan vidare göra en ändring — och jag vill visst icke bestrida, att den ändringen kan behövas — men beträffande kyrkojordarna där man dock kan tydligen påvisa, att jordägaren varken dugt till att sköta eller har skött sin jord på ett sätt, som vederbör — han har i detta fall endast och allenast sökt kapa åt sig så mycket inkomster som möjligt — man ej vill gå fram på ett sådant sätt, att den gamla jordinnehavaren, d. v. s. hemmansinnehavaren kan bliva skild från landgillet och dymedelst få jorden helt i sin hand. Däri ligger, tycker jag, det rent av tråkiga, att första lagutskottet ser på denna sak från vad jag nästan skulle vilja kalla en »museiståndpunkt». Det kan ju visserligen vara bra att betrakta gamla förhållanden med vördnad, men däremot icke att till den grad övervärdera dem, att de skulle behållas i alla tider endast därför att de äro gamla. Nu är ju dessa förhållanden 500 år gamla och naturligtvis skulle de bli än äldre och intressantare, om de finge vara en 100 år. Det är väl besynnerligt, att på samma gång man allmänt ger uttryck åt den uppfattningen, att vi skola söka taga i på allvar för att befrämja vår jords produktion; den enskilde skall göra sitt och staten sitt för detta ändamål, avgives ett dylikt utlåtande, som säger: nej, pass. vi skola stå alldeles stilla! Detta är förvånande, ja mer än förvånande. Jag måste säga, att jag inte hade trott, att det skulle vara att ett sådant utskottsutlåtande skulle kunna angivas, till och med enhälligt. Och i betraktande av, att Kungl. Maj:t har tillsatt en jordkommission med uppgift att framlägga diverse förslag syftande att stärka jordbrukets ställning, tycker jag, att om man ser på saken i belysning av detta utskottsutlåtande, det verkligen ser frist ut i fråga om utsikterna för de för-

slag, som denna kommission kan komma med. Det blir nog lönlös möda att under sådana förhållanden sysselsätta sig med detta arbete.

Vad som också förvånat mig åtskilligt är, att sedan utskottet väl sagt, att kyrkorna icke tvångsvis böra avhändas sina jordar, utan att de fortfarande skola inneha vad som nu är deras egendom, kommer en passus i utskottsutlåtandet, som lyder: »En annan sak är att bland dessa jordar torde finnas jämväl sådana, som icke blott äro till areal obetydliga utan även föga ägnade att brukas särskilt för sig. Beträffande dylika jordar lärer helt visst en försäljning vara önskvärd för såväl vederbörande kyrkor som jordinnehavare». Ja, men det är inte något annat vi begära än att så skall ske! Vi ha endast begärt en utredning. Vi ha icke sagt, att man ovillkorligen skall gå fram på det eller det viset. Här har utskottet i själva verket kommit in på samma linje, som vi ansluta oss till. Men så tillägger utskottet: »Men för dessas del torde, på sätt kammarkollegium framhållit, en försäljning få bero på överenskommelse och efter vederbörligt tillstånd i varje särskilt fall». Detta är dock märkvärdigt, när utskottet på sid. 4 i utskottsutlåtandet har nämnt, att kammarkollegium uttalat sig om förhållanden, som gäller helt andra jordar än de här ifrågavarande. Kammarkollegi uttalande gällde icke dessa senare, utan det var fråga om sådana jordar, som icke blivit till skattläggning bestämda, men tillagda ett visst hemman. Utskottet har sålunda självt fastslagit, att uttalandet endast gäller sådana jordar. Hur kan då utskottet sedan komma och säga, att det gällde även andra jordar, som icke beröras av denna procedur och där det icke kan genomföras, att man begagnar samma sätt, som enligt vad kammarkollegium anfört annars skulle ske.

Jag finner, som jag nyss sade, icke det minsta spår i någon förordning eller kungörelse av att man skulle kunna komma fram på denna väg. Då så härtill kommer, att ännu är gällande ett gammalt cirkulär till biskopsämbeten, kyrkovärdar och kyrkoråd med åliggande att se till, att ingenting frångår kyrkorna, icke det allra minsta, då kan man vara säker på, att det är alldeles omöjligt att gå denna väg. Det skulle vara mycket intressant att veta, hur utskottet verkligen tänkt sig det vara möjligt, att något sådant kunde ske. Jag kan som sagt, för min del icke finna att det kan äga rum.

»Skulle emellertid», säger utskottet till sist, »av en eller annan anledning uppstå svårigheter att träffa dylik överenskommelse, lärer frågan i denna del böra tagas under förnyat övervägande.» Ja, var och hur skall detta ske? Jag kan icke alls förstå, vad utskottet menar i det här fallet. Är meningen den, att Kungl. Maj:t skall taga saken i övervägande? Jag tycker, att detta tillägg är förvånande. Det är besynnerligt, att utskottet icke kommit till det resultatet, att man borde avlåta en skrivelse om utredning. Utskottet äger ju rätt att begränsa denna utredning så mycket, det kan finna skäligt. Utskottet har själv varit inne på den tanken, att något i alla fall borde göras åt denna sak, men den utväg, utskottet rekommenderar, är helt säkert icke framkomlig. Att man mycket intresserar sig för att komma till ett re-

Ang. avhän-
ning af
kyrkjordar.

(Fort-

Ang. avlös-
ning av
kyrkojordar.
Forts.)

sultat på detta område visar sig därav, att det för några år sedan förekom sammanträden med dylika arrendatorer, varvid man på allt sätt sökte finna en uppslagsända rörande möjligheten att åstadkomma ett inlösande av dessa kyrkojordar. Det har emellertid visat sig, att det inte finns det minsta kryphål därvidlag: ingen jurist, åtminstone ingen jurist, man här vänt sig till, har kunnat ange det minsta sätt att lösa denna fråga.

Det förvånar mig också verkligen, att utskottet hållit sig till uttalandet av kammarkollegium i denna punkt. För de jordar, som falla under kyrkans oinskränkta äganderätt, gäller, som nämnt, icke detta uttalande. Det förstår man alltför väl, om man beaktar, att kammarkollegium anger som alternativ ett återförvärvande av kyrkans oinskränkta dispositionsrätt. När kyrkan redan anses ha en sådan rätt, kan det ju icke bli tal om något återförvärvande.

Då jag alltså icke finner detta utlåtande vara bärande och de skäl, som framhållits till förmån för detsamma enligt min åsikt äro i viss mån vederlagda av utskottet självt, har jag svårt att ge utskottet ett erkännande, att det här sökt göra det bästa möjliga. Hade utskottet klart angivit, huru det tänkt sig lösningen, åtminstone i någon mån, av spörsmålet, hur man skall komma ifrån trasslet med dessa smärre jordbitar, skulle jag icke alls ha upehållit tiden, utan känt mig belåten. Men här har man blott snuddat vid det hela, precis som år 1908, och det är, tycker jag, att taga saken alltför enkelt. Jag har nu yttrat mig, därför att jag anser, att frågan principiellt och även praktiskt har utomordentligt stor betydelse för så många. Framför allt har jag önskat, att man skulle komma ett tuffjät närmare det mål, som så många gånger försummats, vilket är, att den, som brukar och äger jorden, skall vara en och samma person, så vitt det kan ske utan skada för någon. Jag erkänner, att jag hyllar den åskådningen. Jag tror den är lycklig för landet, och jag anser, att vi verkligen måste göra någonting, för att denna åskådning en smula skall slå igenom. Nu finner jag detta utlåtande gå rakt stick i stäv mot nämnda önskemål. Här håller man på de gamla förhållandena. Man har icke den minsta känsla för, icke den minsta tanke för dessa strävanden. Den, som är brukare av en jordbit, skall tydligen oupphörligt så förbliva. Man skall ej äga den minsta möjlighet att bli ägare av densamma, vilket ju dock är det enda sätt, varpå trygghet kan vinnas för, att det arbete, han nedlägger på sin jord, skall med dess frukter komma honom själv till godo.

Särskilt i betraktande av, att staten nu för tiden gett på hand och genom försäljning och på andra sätt lämnat ut jord i så stor utsträckning, som skett, och det icke annat än förvåna mig, att man vill låta ett sådant gammalt monument som detta orubbat kvarstå. Det torde bli tämligen enas'ående i sitt slag. Det ser ut, som om meningen vore att driva konsekvenserna till det yttersta: så har det varit och så skall det förbli, så länge det nämligen finns möjlighet att hålla det hela uppe på juridiskt-kameral väg.

Finge man döma efter riksdagens hållning, när det var fråga om friköp av mindre bitar kronojord, kunde man vänta en annan ut-

gång. Riksdagen har ju på allt sätt sökt gynna dessa friköp. Det enda fall, då riksdagen reagerat härmot, har varit då det gällt jordstycken, där friköp skulle medfört, att den återstående jorden blivit för mycket söndenskuren eller där priset varit alltför lågt tilltaget eller det gällt strandrätt eller något dylikt. Det är märkvärdigt, att man från samma riksdag genom dess lagutskott skall få det svaret: nej, här på denna punkt får ingenting göras; här skola vi stå stilla; här kan ej en sådan åskådning få göra sig gällande; här får den med ett ord sagt ej göras gällande.

Då jag alltså icke kan dela den uppfattning, som utskottet i ty fall hyser, nödgas jag yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Hederstierna: Herr talman! Jag skulle kunna ingå på ett längre bemötande av vad herr Olsson i Kullenbergstorp nu sagt, men jag förmodar, att kammaren är tacksam för, att jag ej det gör. Jag kan så mycket hellre underlåta detta, som utskottet har gjort en mycket noggrann utredning av föreliggande fråga och ordentligt sagt ifrån, varför utskottet ej ansett sig kunna tillmötesgå motionären. Förstår ej herr Olsson i Kullenbergstorp den saken, eller vill han icke förstå det, kan sannerligen varken utskottet eller jag hjälpa det.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

A föredragningslistan fanns härefter upptaget andra särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse ävensom en i ämnet väckt motion.

Ang. lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

Genom en den 21 februari 1919 dagtecknad, till andra särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 143, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

I samband med denna proposition hade utskottet förehaft till behandling en inom första kammaren av herr *Söderberg* väckt motion, nr 159, vari föreslagits vissa ändringar i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts föreva-

Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
viss annan
rörelse.

(Forts.)

rande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, för sin del måtte antaga vid punkten fogat förslag till lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse; och

B) att herr Söderbergs ovanberörda motion måtte anses besvarad genom vad utskottet i punkten A) hemställt.

Vid utlåtandet voro fogade åtskilliga reservationer i fråga om 1 och 3 §§ i lagförslaget.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Pettersson i Södertälje, som yttrade: Herr talman! Med avseende å föredragnings sättet ber jag att få föreslå, att lagförslaget föredrages paragrafvis med ingress, rubrik och utskottets hemställan sist, att vid behandlingen av 1 § diskussionen må omfattas betänkandet i dess helhet, att lagtexten ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres, samt att, för den händelse lagförslaget skulle komma att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A).

Lagförslaget.

1 § skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag lyda sålunda:

1 §.

Handelsbod må å söckendag ej hållas öppen för allmänheten å förmiddagen före klockan 8 och å eftermiddagen efter klockan 7 eller, under tiden från och med den 10 till och med den 23 december, efter klockan 8.

Bod, där handel idkas med mejeriprodukter, ägg, margarin eller bageri- och konditorivaror må dock för försäljning enbart av dylika varor öppnas en timme tidigare och hållas öppen en timme längre än nyss är sagt.

Rakstuga, frisørsalong eller varmbadinrättning må å söckendag ej hållas öppen för allmänheten å tid före klockan 8 förmiddagen eller efter klockan 8 eftermiddagen.

Utskottet föreslog, att paragrafen skulle erhålla denna avfattning:

1 §.

I handelsbod — — — klockan 8.

Bod, där handel idkas med mjölk, må för försäljning därav även-

som av mejeriprodukter, ägg, margarin, bageri- och konditorivaror, öppnas en timme tidigare och hållas öppen en timme längre än nyss är sagt.

Rakstuga, — — — 8 eftermiddagen.

Vid denna paragraf hade reservationer avgivits:

av herrar *Pettersson* i Södertälje, *Söderberg*, *Ödlund*, *Lindqvist* i Kosta, *Holmström* och *Hagman* i Stockholm, vilka föreslagit, att åt paragrafen måtte givas denna lydelse:

1 §.

Handelsbod = (utskottets förslag) — — — — — klockan 8.

Bod, där = (utskottets förslag) — — — — — nyss är sagt.

Varmbadinrättning må å söckendag ej hållas öppen för allmänheten å tid före klockan 8 förmiddagen eller efter klockan 8 eftermiddagen.

Rakstuga och frisørsalong må å söckendag ej hållas öppen för allmänheten å tid före klockan 8 förmiddagen eller efter klockan 7 eftermiddagen, med undantag av lördagar, då tiden för öppethållandet må utsträckas till klockan 8 eftermiddagen;

av herr *Lindman*, som hemställt att paragrafen måtte antagas i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit; samt

av herr *Forssman*.

Paragrafen föredrogs, varpå

Herr *Lindman* anförde: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, har jag en reservation vid detta betänkande beträffande § 1. Jag ber att få nämna för herrarna, att för närvarande är det så, att en butiksägare har en viss rätt att hålla sin butik öppen å den tid, han själv anser lämplig, dock så, att i varje kommun kan i det avseendet göras en inskränkning för honom. Man har likväl icke rättighet att föreskriva, att butiken får vara öppen tidigare än kl. 7 eller senare än kl. 8 på kvällen. Det är, vad som nu gäller. Beträffande detta är vidare det undantaget gjort, att för sådana butiker, där livsfröfnödenheter hållas till salu, är det tillåtet att öppna en timme tidigare och hålla öppet en timme längre. För sådana butiker gäller alltså tiden från kl. 6 på morgonen till kl. 9 på kvällen. Tidigare än kl. 6 på morgonen får det ej vara och ej heller senare än kl. 9 på kvällen. I det förslag, Kungl. Maj:t här avgivit, har Kungl. Maj:t begränsat rätten för öppethållandet till kl. 8 på morgonen—kl. 7 på kvällen, men för sådana butiker, där man handlar med endast mejeriprodukter, bageri- eller konditorivaror, får man för försäljning enbart av dylika varor öppna butiken en timme tidigare och hålla den öppen en timme längre på kvällen. än nu är sagt. För dessa skulle det alltså enligt Kungl. Maj:ts för-

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 43.

*Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
viss annan
rörelse.*

(Forts.)

slag bli från kl. 7 på morgonen till kl. 8 på kvällen. Det är vidare enligt Kungl. Maj:ts förslag bestämt, att de kommunala myndigheterna kunna utvidga detta.

Anledningen till, att jag reserverat mig här, är den, att jag finner, att de skäl, som äro förebragta i den kungl. propositionen för dessa tider, äro tillfredsställande, och att jag anser, att det beträffande landet icke bör göras någon större inskränkning än den, som Kungl. Maj:t i sitt förslag gjort.

Nu säger utskottets majoritet, att denna paragraf har fått en för vidsträckt omfattning beträffande butiker, där livsmedel säljas. Utskottsmajoriteten föreslår, att paragrafen i denna del inskränkes till att gälla sådana butiker, som handla med mjölk. Ifrågavarande bestämmelse om försäljning av livsmedlen i fråga skulle ej få gälla för några andra butiker än dem, som handla med mjölk. Och utskottet framhåller, att det framgår av propositionen, att en sådan inskränkning är behöfvig, därför att tägen kunna komma fram så sent och att mjölken måste kunna säljas därefter. Nu vill jag emellertid påpeka för herrarna, att det visserligen är sant, att man för butiker, där livsmedel saluhållas, enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle börja en timme tidigare och hålla öppet en timme längre, men allenast för handel med nyssnämnda varor. Den fördärvliga verkan, som utskottet förmenar bli en följd härav, finnes ej, därför att, om det är en butik, där man vill handla med livsmedel, då må innehavaren göra det, vare sig han har endast livsmedel eller annat. Men han får icke enligt lagen handla med annat än livsmedel. Det är det, som utskottet förbisett i detta fall. Denna invändning har också gjorts från annat håll, och man fruktar för en viss illojal konkurrens. Efter min mening bör det ej kunna vara möjligt, då det alltjämt är inskränkt till att gälla livsmedel. Och jag ber vidare att få fästa uppmärksamheten på, att socialstyrelsen, som väl är den myndighet, som företrädesvis skulle vaka över, att ej dessa butiksanställda finge för lång tjänstgöringstid, är fullkomligt enig med Kungl. Maj:t i det förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt. Socialstyrelsen anser, att den särställning för matvaruhandlarna, som nu finnes, skall bibehållas. Och jag vill vidare anföra, att arbetet ju mången gång pågår ända till kl. 7 på kvällen, och att det därför är viktigt, att öppethållandet får vara en timme längre. Det är visserligen, säger socialstyrelsen, en timme kortare än för närvarande och en timme senare på morgonen, men det spelar, anser socialstyrelsen, icke så stor roll, därför att arbetstiden nu är i allmänhet kortare.

Jag vill vidare framhålla, att när utskottet talar om de skäl, som Kungl. Maj:t förebragt, nämligen att man måste taga hänsyn till kommunikationsförhållandena och mjölktransporterna, så är detta uttalande av utskottet icke alldeles uttömmande, ty, icke annat jag kan läsa den kungl. propositionen, så åberopar statsrådet till stöd för sitt lagförslag även ett uttalande av statsrådet och chefen för justitiedepartementet år 1909, då den nuvarande lagen var framlagd för riksdagen, att man även måste vid bedömandet av detta

taga hänsyn till den konsumerande allmänhetens intressen. Det synes också mig vara riktigt, att man måste taga hänsyn till den konsumerande allmänheten, och, om jag vådjar till de herrar, som äro bosatta på landet, så skulle jag vilja fråga, om ni anser, att det vore riktigt, att en s. k. vanlig lanthandlare skulle vara skyldig att stänga sin butik kl. 7 på kvällen. Jag tror, att det är så, att man mycket väl skulle i lagen kunna föreskriva, att butikerna skola vara stängda vissa timmar på dagen, då tillloppet dit är ganska litet, men att just stänga dem tidigare på kvällen är enligt min mening det sämsta, man i det fallet kan göra. Min egen erfarenhet styrker mig alldeles bestämt i denna uppfattning. På kvällen är i dylika butiker på landet, där det i regel blott finnes en butik, som handlar med alla möjliga varor, sålunda även med ägg och ost o. s. v., just tillloppet störst på kvällen då folk kommer från sitt arbete och besöker butiken i förbifarten, när man går hem, för att där inköpa och hämta sina varor. Det är icke på det sättet som i staden, att man har mjölmagasinet eller butiken snart sagt alldeles inpå sig, och där man kan gå och köpa när som helst. På landet är det ofta nog lång väg från bostaden till handelsboden, och där brukar det ofta gå till så, att arbetaren eller den, som behöver köpa dessa varor, gör det just, när han går hem från sitt arbete.

Jag kan, herr talman, icke finna annat, än att den ytterligare inskränkning, som utskottet här gjort, icke är lämplig, särskilt vad landet beträffar, och jag ber därför att få hemställa om bifall till min reservation, i vilken jag påyrkar, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del måtte oförändrat antagas.

Vidare yttrade

Herr Lindkvist i Kosta: Herr talman! Jag hade gärna för min del varit med om en sådan lagstiftning, att det hade beretts möjlighet för eller rent av påbudits en tidigare stängningstid helgdagsaftnar, än vad som blir fallet med detta lagförslag. Särskilt å större helgdagsaftnar tror jag, att det skulle ha varit möjligt utan att behöva åsidosätta den konsumerande allmänhetens intressen, att stänga affärerna tidigare. Vi ha också vid tidigare tillfällen i riksdagen haft motioner i det syftet, men denna gång, då man hade behövt en motion därom, har icke någon sådan förelegat, såsom jag förmodar på grund därav, att man ej haft tillfälle att tillräckligt noga studera propositionen, innan den gått till utskottet. När ej någon motion i detta fall förelegat, har det ej varit möjligt att reservationsvis gå fram med ett yrkande i denna riktning, utan man har måst stanna vid vad Kungl. Maj:t i detta fall föreslagit.

Nu har jag ej begärt ordet för att säga detta, utan för att yrka bifall till en reservation av herr Pettersson i Södertälje m. fl., vilken reservation även jag undertecknat. Men innan jag går att yrka bifall till den hemställan, som där göres, ber jag att få säga några

Ang. lag om begränsning av tiden för inkande av handel och viss annan rörelse.
(Forts.)

*Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
viss annan
rörelse.
(Forts.)*

ord med anledning av den reservation, som är avgiven av herr Lindman, och vilken reservation han nu senast talat för.

Det verkar, vill jag säga, nästan kuriöst att finna herr Lindman här som reservant för Kungl. Maj:ts förslag med den motiveringen, att herr Lindman genom att ställa sig på denna ståndpunkt vill tillvarataga landsbygdens intressen. Sålunda skulle ej samtliga de landsbygdsrepresentanter, som stå för utskottets förslag, ha kunnat tillbörligt beakta landsbygdens intressen! Det är möjligt, att så är, att vi ej förstått dessa intressen, utan att herr Lindman ensam förstår dem. Men jag tror dock ej annat, än att herr Lindman här tagit fel. Och skulle det vara något särintresse, som herr Lindman med reservationen vill tillvarataga, så är det icke landsbygdens intresse utan stadens. Jag tror för min del, att såväl landsbygdens som stadens intressen äro tillräckligt tillgodosedda med det förslag, som nu blivit tillstyrkt av utskottet. I fråga om handeln med livsmedel är det ju så, att butiker för försäljning av dessa varor ha haft en särställning enligt nuvarande lagstiftning.

Nu ha emot det förslag, som är utarbetat av socialstyrelsen, och vilket ligger till grund för denna proposition, vissa anmärkningar gjorts. Det säges från handelskammaren i Göteborg, att denna anser obehörligt att medgiva en senare stängningstid för livsmedelshandeln, enär erforderliga undantag från den allmänna regeln i detta hänseende enligt förslaget skulle kunna medgivas av de kommunala myndigheterna. Även Östergötlands och Södermanlands läns handelskammare ha funnit en särställning för livsmedelsaffärer i förslagen omfattning icke tillräckligt befogad. En undantagslagstiftning borde endast medgivas de butiker, vilka tillhandahölle sådana livsmedel, som oundgängligen fordrade undantag, exempelvis mjölkaffärer och bageributiker. Det har även föreslagits från andra håll, att om en särställning skall givas, så skall det vara för de affärer, som föra sådana varor till försäljning, om vilka man kan befara, att de skola förstöras, om man ej ger dessa affärer möjlighet att ha öppet vid andra tider än övriga affärer.

Nu har utskottets majoritet funnit, att om man skall tillgodose dessa särintressen kan man ej gå på Kungl. Maj:ts förslag, utan det är då nödvändigt att göra någon liten ändring i § 1. Genom den förändring, man för den skull här gjort, har man icke kommit någon annan stans, än Kungl. Maj:t med sitt förslag avsett att komma, i det man endast berett möjlighet för dessa mjölkaffärer att ha öppet andra tider än de i vanliga fall gällande. Utskottet har ju endast inflätat detta ord i paragrafens andra stycke »där handel idkas med mjölk». Utan att i boden idkas handel med mjölk, har man icke ansett behörligt att giva affären denna särställning.

Vi tro sålunda, att med den formulering, vi givit § 1, ha vi bättre tillgodosett det intresse, som Kungl. Maj:t velat tillgodose, än Kungl. Maj:t gjort, då ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag går längre, än som är behörligt.

Sedan talar herr Lindman om öppethållandet av butikerna och

kommer där in på tiderna i allmänhet. Ja, därvidlag har ju herr Lindman ingen annan uppfattning, än utskottet har, så i det fallet äro vi fullkomligt ense. Jag förstår därför icke riktigt, vad herr Lindman åsyftade med detta. Tiderna för affärernas öppethållande äro ju desamma i utskottets förslag som i Kungl. Maj:ts förslag.

Så skall jag be att få säga några ord med anledning av den reservation, som vi avgivit. Herr Söderberg i första kammaren har i en motion föreslagit vissa förändringar i Kungl. Maj:ts förslag. I alla de stycken, som herr Söderberg yrkat förändring, har jag icke kunnat följa honom. Men i vad som avses i denna reservation, har jag funnit vad han framfört vara av den art, att det berättigar till en förändring av propositionen. Den reservation, det här är fråga om, avser den förändringen av utskottets förslag, att rakstugor och frisérsalonger skola stängas klockan 7 på eftermiddagen i stället för enligt utskottets förslag klockan 8. Genom ett bifall till denna reservation skulle man i lagstiftningsväg icke komma längre, än vad man i allmänhet redan är inne på i verkligheten. Den stängningstid, klockan 7, som här är föreslagen, tillämpas ju i allmänhet, kan man säga, över hela landet. Endast få undantag finnas, där stängningstiden är senare. I Stockholms stad stängas sålunda rakstugor och frisérsalonger i allmänhet klockan 7. Likaså i Stockholms län. Uppsala län, Södermanlands län och Östergötlands län med undantag för ett ställe, nämligen Söderköping, där de stängas klockan 7,30. I Jönköpings län stängas de också klockan 7 med undantag för Huskvarna, där de stängas klockan 8. I Kronobergs län är det klockan 7. I Kalmar län likaledes klockan 7. I Gottlands län stängas de redan klockan 6,30 e. m. I Blekinge län är det klockan 7. I Kristianstads län stänges det i Hässleholm klockan 7,30. I ett par städer i Malmöhus län, nämligen Malmö och Eslöv, är det klockan 7,30, men eljest klockan 7. I Hallands län klockan 7. I Göteborgs och Bohus län är stängningstiden i Göteborg och Lysekil klockan 8, men i Strömstad och Uddevalla klockan 7. I Älvsborgs län stänges i Vänersborg klockan 8, i Alingsås klockan 7,30, men på andra ställen klockan 7. I Skaraborgs län klockan 7. I Värmlands län klockan 7. I Örebro län stänges det endast i Askersund klockan 8. I Västmanlands län klockan 7. I Kopparbergs län klockan 7. I Gävleborgs län klockan 7. I Västernorrlands län klockan 7. I Jämtlands län är det i Östersund klockan 8. I Västerbottens län är det klockan 7. Och i Norrbottens län klockan 7.

Vi se således, att på de allra flesta ställen stänges det redan klockan 7. Och då kunna vi icke finna, att det kan vara riktigt, att man skriver lagen sådan, att stängningstiden blir klockan 8.

I detta fall stå också arbetare och arbetsgivare inom ifrågavarande fack fullkomligt ense, och såsom framgår av en skrivelse, som de ingivit till utskottet. Den tariffkommitté, som man har i detta fack, har haft sammanträde för denna sak, och det heter i den skrivelse, som därvid kom till stånd, att »kommittén beslöt enhälligt, med anledning av den till riksdagen av regeringen avlämnade pro-

Ang. lag om begränsning av tiden för idkande af handel och dess annan rörelse.
(Forts.)

Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
viss annan
rörelse.
(Port.)

positionen nr 143 med förslag till lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse, i skrivelse vända sig till riksdagens olika partier med hemställan, att de måtte medverka till sådan ändring i det föreliggande förslaget, att stängning kl. 7 e. m. å veckans fem första dagar samt kl. 8 å lördagar kommer att föreskrivas för rakstugor och frisørsalonger. Kommittén är enig om, att de stängningstider, som allmänt uppnåtts, böra bibehållas, men ser i en lagstiftning, som medger så sen stängningstid som kl. 8 e. m., en fara för upprätthållandet av redan vunna resultat. Man kan redan nu vara viss om, att därest en lag kommer att medge senare stängningstid än den tillämpliga, en del mindre nogräknade yrkesmän komma att utnyttja denna lagbestämmelse för illojal konkurrens, med påföljd att den ordning, vi uppnått i fråga om stängningstider och personalens arbetstid, icke längre kan upprätthållas.»

Det kan icke vara ett riksdagens och samhällets intresse att befrämja denna illojala konkurrens, som de befara här möjligen skall kunna uppstå. Och när nu erfarenheten lär oss, att allmänheten kan tillgodoses med de stängningstider, som föreslås i denna reservation, så tycker jag det skulle vara oriktigt om icke riksdagen bifölle densamma.

Jag kan sålunda, herr talman, icke biträda Kungl. Maj:ts förslag, utan med stöd av vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag med den förändring, som innefattas i den av herr Pettersson i Södertälje m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lindman: Herr talman! Jag har i min reservation berört andra momentet i 1 §, som jag talade om nyss. Nu har herr Lindqvist i Kosta bemött mig i detta fall. Jag vill då bara säga, att jag tycker det är litet »kuriöst», för att använda hans eget uttryck, att han skall kalla det »kuriöst», att jag talar om detta. Jag förstår icke riktigt, vad herr Lindqvist menar med, att det är egendomligt, att jag talar om en sådan sak. Jag har gjort det, därför att jag nu har den uppfattning, som jag här uttalat, och jag tror mig med den kännedom, jag har om förhållandena i vissa delar av landet, kunna försäkra, att det verkligen är så, som jag säger. Det hindrar icke alls, att det kan vara annorlunda i andra delar av landet, och det skulle t. o. m. kunna hända, att herr Lindqvist i Kosta har rätt i, att på den plats, där han bor, det icke är på det sätt, jag nämnde. Det kanske är en plats, där det finns flera butiker.

Nu insinuerade herr Lindqvist i Kosta — och det skulle jag vilja bestämt opponera mig mot — att det skulle vara några särintressen, som jag här skulle vilja tillvarataga. Varför skulle det vara det? Om jag i detta fall hade något särskilt intresse, hade jag väl sagt det. Jag kan nämna för herr Lindqvist, att jag är varken handlande och ej heller personligen beroende av, om affärerna stängas tidigare eller senare. Jag har absolut intet särintresse därvidlag.

Men nu är förhållandet det, att jag har kännedom även om vissa

delar av landsbygden. Och den erfarenheten är lika lång och lika omfattande som den, många andra av kammarens ledamöter ha. Därför har jag trott mig böra påpeka för kammaren, att här är utskottsmajoritetens mening att inskränka tiden för öppethållandet på ett sätt, som synes mig gå för långt. Jag ber herrarna tänka på förhållandena på landet och huru det ställer sig efter utskottets förslag. Utskottet säger, att man skall handla med mjölk för att få sälja även dessa andra livsmedel. Men vad finns det för butiker på det verkliga landet, som handla med mjölk? Det finns icke några sådana. Men de handla med ost och ägg och en del andra sådana livsförnödenheter, som stå uppräknade i andra momentet. Men dessa affärer bli stängda och kunna icke få hålla öppet efter den bestämde tiden annat än genom att taga sig före att också handla med mjölk. Men det kunna de icke göra på landet, ty där är mjölkhandeln ordnad på annat sätt. Resultatet blir, att varenda handelsbod på landet kommer att stängas den tid, som är föreskriven i lagen. nämligen kl. 7, för såvitt icke kommunen giver dem särskilt tillstånd att få hålla öppet längre. Jag vågar bestämt vidhålla, att den uppfattning, jag uttalat i denna del, är grundad på ett verkligt faktiskt förhållande, som är rådande på många ställen på landsbygden.

Vidare vill jag beträffande den andra delen av herr Lindqvists i Kosta yttrande, som rörde rakstugorna, säga det, att efter min uppfattning har Kungl. Maj:t bedömt saken riktigare än utskottsreservanterna gjort, då Kungl. Maj:t sagt, att rakstugorna skulle kunna få vara öppna till klockan 8. Är det så, att det verkligen är ett avtal mellan innehavare av dessa rakstugor och frisørsalonger och deras biträden, att stängning skall ske klockan 7, så kunna de naturligtvis avtala på det sättet. Men det är icke i den stora allmänhetens intresse. Enbart ur den synpunkten är det olämpligt, att ha butikstängningen bestämd till klockan 7, att därigenom faktiskt alla dessa människor, som äro sysselsatta i butikerna, exempelvis i Stockholm, och lämna sitt arbete klockan 7, icke skulle kunna komma in på en rakstuga efter nämnda klockslag.

Jag har för min del, herr talman, trott, att det visserligen är angeläget, att man beträffande alla dessa anställda och biträden ställer det så bekvämt och bra som möjligt, men jag har också trott, att man icke skall glömma bort den stora allmänheten helt och hållet.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! När Kungl. Maj:t framlagt det nu förevarande lagförslaget, har det skett med iakttagande av all möjlig försiktighet. Det är tydligt, att man icke velat binda den enskilde mer än nödigt är med detaljbestämmelser i förevarande avseende, då ju förhållandena kunna vara väsentligt olika på olika orter.

Det är också att märka, att det här icke är fråga om en arbetarskydds- eller arbetstidslagstiftning i egentlig mening, utan det är fråga om att vinna vissa garantier för, att icke butikerna öppethållas längre, än som kan vara skäligt och behöfligt i konsumenternas intresse. Med en lagstiftning av förevarande slag inskränkes också

Ang. lag om
begränsning
av tiden för
ödkande av
handel och
viss annan
rörelse.

(Forts)

*Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
viss annan
rörelse.
(Forts.)*

i någon mån de där anställas arbetskraft och den kan ej utnyttjas alldeles över hövan. Men hade man velat en lagstiftning i syfte att framför allt vinna inskränkningar i arbetstiden, vilket här icke varit fallet, hade hela förslaget nog byggts annorlunda. Här har man främst sökt väga mot vartannat, vad som kan vara för landet i stort sett förenligt med konsumenternas synpunkt och med vederbörande handlandes synpunkt. Och man har därvid stannat vid tidsbestämmelser, som kanske förefalla en och annan för vidsträckta och elastiska. Man har också å andra sidan lämnat möjlighet för den kommunala myndigheten att på vissa orter företaga ändring i den ena eller den andra riktningen av de i lagen upptagna tiderna för butikernas öppethållande. Det är också därför, som denna lagstiftning innehåller bestämmelser, som i vissa avseenden kunna möta invändningar, då man betraktar en speciell fråga från olika landsdels synpunkt.

Vad nu beträffar särskilt det omstridda andra momentet i 1 §. så måste jag bekänna, att jag icke finner så synnerligen stor skillnad föreligga mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Men jag giver å andra sidan herr Lindman rätt i, att det nog är så, att Kungl. Maj:ts förslag tager mera hänsyn till förhållandena på landsbygden i allmänhet sådana de äro, därigenom att Kungl. Maj:ts förslag icke ställer som ovillkorligt villkor, att en affär skall handla med mjölk, för att den skall kunna hållas öppen en timme tidigare på morgonen och stängas en timme senare på aftonen.

Jag tror knappast man kan säga, att utskottets resonemang för sitt ändringsförslag i förevarande avseende är så synnerligen bärande, när utskottet i sin motivering säger: »Då exempelvis till konditorivaror jämväl torde vara att hänföra karameller, som ju hållas till salu i så gott som alla speceributiker, skulle genom den i propositionen föreslagna avfattningen av ifrågavarande bestämmelse ett större antal butiker på grund av densamma komma att erhålla rättighet att öppna en timme tidigare och stänga en timme senare, än som kan anses behövt.» Det är ju dock föreskrivet enligt bägge förslagen — således också enligt Kungl. Maj:ts förslag — att det skall vara för försäljning av just dessa varor som det längre öppenhållandet får ske. Och icke tror jag, att en speceributik öppnar en timme tidigare eller håller öppet en timme längre på aftonen för att få sälja karameller allena. Jag föreställer mig, att i det fallet vill man också och framför allt sälja andra varor än karameller.

Emellertid kunna ju olika synpunkter läggas på denna sak. Jag tror, att på sätt jag nyss anförde, Kungl. Maj:t tagit mera hänsyn till förhållandena, sådana de kunna gestalta sig på landsbygden och särskilt i Norrland. Å andra sidan skulle jag heller icke tro, att utskottets förslag medför några avsevärda olägenheter ur de synpunkter, som ligga till grund för ifrågavarande lagstiftning. Jag skall därför finna mig i, huru kammaren beslutar, ehuru jag naturligtvis vidhåller det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t såsom

det, enligt min tro, mest tillfredsställande med hänsyn till förhållandena i stort sett över hela landet.

Beträffande tiden för rakstugornas och frisørsalongernas öppethållande så är där förhållandet detsamma som med denna lagstiftning över huvud. Man har där föreslagit en maximitid, som dock uppenbart kan inskränkas genom avtal. Huruvida Kungl. Maj:ts därvid träffat den lämpligaste tiden, kan ju vara föremål för olika meningar. Skälet för att man skulle gå ned till 7-stängningen är ju, att arbetsgivare och arbetare, på sätt som numera upplysts här, kommit överens om, att det är en lämplig tid åtminstone för stockholmsförhållanden. Anledningen till, att man satt tiden för dessa inrättningars öppethållande en timme längre än för de egentliga butikerna, är just den, som herr Lindman påpekat och som framhållits i den kungl. propositionen, nämligen att man därigenom skulle lämna tillfälle även för de personer, som äro anställda i butiker och affärer, som sluta kl. 7 e. m., att besöka dessa rakstugor och frisørsalonger eller varmbadnrättningar mellan kl. 7 och kl. 8 e. m. Jag har i det nu förevarande fallet intet särskilt yrkande. Anser kammaren det bättre att stanna vid 7-stängningen, så tror jag ingen större ofägenhet skall komma av detta. Jag har, som sagt, ingen särskild önskan att nu uttala med avseende på det beslut, kammaren finner lämpligt att fatta.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Som herrarna fiuna av detta utlåtande, har utskottet ansett, att Kungl. Maj:ts förslag i stort sett tager tillbörlig hänsyn till de olika intressen, det här gäller att tillgodose. Vi ha därför i huvudsak icke haft någonting att erinra mot förslaget. Det är endast i en detaljfråga, som vi avvikit från den kungl. propositionen, nämligen beträffande den förlängda tiden för livsmedelsbutikernas öppethållande. De föregående talarna ha redan redogjort för tillkomsten av förslaget i den delen, så jag skall icke uppehålla mig därvid. Gentemot herr Lindman vill jag endast betona, att huvudskälet, varför utskottet här frångått Kungl. Maj:ts förslag, har varit praktiska hänsyn. Utskottet har icke kunnat blunda för det förhållande, som redan civilministern nyss vidrörde, att om man formulerar detta undantag för livsmedelsbutikerna på sätt, som skett i den kungl. propositionen, så bli i och med detsamma också alla speceribodar, som föra karameller, praliner och sådant, berättigade att öppna en timma tidigare och stänga en timma senare, än den allmänna bestämmelsen tillåter. Den allmänna bestämmelsen säger, att de få öppna klockan 8 och skola stänga klockan 7. Men i själva verket skulle, om regeringsförslaget antages, åtminstone i våra städer alla speceributiker bliva berättigade att öppna klockan 7 och stänga klockan 8. Nu säger civilministern, att det är icke antagligt, att speceributikerna komma att öppna tidigare och stänga senare bara för den lilla förtjänst, som de kunna få genom att sälja karameller. Det tror inte jag heller. Men jag vill hemställa till herrarna, huru det skall taga sig ut, om en person kommer in i en sådan speceributik mellan 7 och 8 på morgonen eller

Ang. lag om begränsning av tiden för idkande af handel och viss annan rörelse
(Forts.)

Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
viss annan
rörelse.
(Ports.)

mellan 7 och 8 på kvällen och ber att få köpa ett hekto karameller och ett kilo såpa. Karameller har då handlanden rätt att sälja till honom men såpa får han inte sälja. I alla händelse är det mycket antagligt, att handlanden faller för frestelsen och låter kunden få köpa även såpa. Detta är ju i och för sig inte så farligt, kan man tycka. Men man kan befara, att somliga butiksinnehavare komma att begagna sig av ett dyligt förhållande till att driva illojal konkurrens med strängt laglydiga handlande; och det är ju icke tilltalande. Utskottet har härvid ej kunnat blunda för, att det blir ytterst svårt att övervaka, att en sådan bestämmelse som denna upprätthålles, och utskottet har funnit det oriktigt att stifta en lag, om vilken man på förhand kan vänta, att den till stor del icke skall komma att efterlevas. Då här till kommer, att, enligt vad som upplysts, behovet av den utsträckta tiden för öppethållandet egentligen existerar för sådana butiker, som sälja mjölk, har utskottet ansett sig kunna göra den ändringen, att tillåtelsen skulle gälla endast dessa butiker.

Mot detta invänder nu herr Lindman, att på landsbygden finnas icke några handelsbodas, som sälja mjölk, så att på landsbygden kommer detta undantag att ställa sig mycket olämpligt. Jag betvivlar visst icke, att herr Lindman känner till förhållandena på landsbygden, och icke heller betvivlar jag, att hans yrkande här endast beror på hans intresse för saken. Men jag vill dock erinra för det första därom, att i utskottet sitta åtskilliga representanter från landsbygden, vilka deltagit i den allsidiga och grundliga diskussionen om alla dessa förhållanden, och att ingen enda av dessa landsbygdsrepresentanter funnit skäl att biträda herr Lindmans reservation. Det borde gälla något. Men även om för övrigt herr Lindman har rätt i detta stycke vill jag framhålla, att om i någon landsbygskommun bestämmelsen skulle visa sig vara opraktisk, så är det icke någon så halsbrytande sak för den kommunen att besluta, att tiden för butikernas öppethållande där skall bestämmas annorlunda vilket kommunen har rätt till enligt 3 §. Utskottet har trott, att dess förslag mera lämpar sig för förhållandena, som de i allmänhet te sig framför allt i städerna men även på landsbygden, och att det därför är riktigare att låta den bestämmelse, vi föreslagit, bli regel och på samma gång tillgodose det behov, som herr Lindman talat för, genom hänvisning till undantagsbestämmelsen.

Vad sedan beträffar den av mig m. fl. avgivna reservationen, så har herr Lindqvist i Kosta redan motiverat densamma, och jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med vad han sagt. Men jag vill därtill lägga ytterligare ett par ord.

Den i propositionen föreslagna längre tiden för rakstugornas öppethållande, nämligen till kl. 8 på kvällen, är motiverad därav, att också de, som stå i butiker, behöva ha tillfälle att komma in på en rakstuga. Och då butikerna i regel stänga kl. 7, så skulle de därigenom få tillfälle att komma in på rakstugan mellan kl. 7 och kl. 8. Om man emellertid tillämpar den principen fullständigt, så måste man också låta den bliva gällande beträffande butiker av olika slag och därvid stöter man på rena orimligheter. Det kan ju också hända, att en person, som

står i en garnbod, behöver göra affärer i en speceribod. Då skulle, för att tillgodose detta hans behov, öppethållandet i garnboden och speceriboden ordnas annorlunda, ty annars blir han oförmåligt ställd. Och på samma sätt är det också växelvis i övriga fall. Jag tror icke det går att på grund av det skälet fasthålla yrkandet om längre tid för rakstugornas öppethållande, i synnerhet som det för övrigt väl låter tänka sig, att de, som stå i butiker, kunna ha tillfälle att någon stund under dagens lopp klarera sitt besök på rakstugan.

Jag yrkar således, beträffande I § andra stycket, bifall till utskottets förslag samt beträffande tredje stycket bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Norman: Herr talman! Herr Lindqvist i Kosta uttalade sin förvåning över, att herr Lindman hade bekymmer för landsbygdens intressen, och sade, att det såg ut, som om herr Lindman ville göra anspråk på, att han för sin del bättre än övriga utskottets ledamöter kände till landsbygdsförhållandena och bättre kunde göra sig till dessa intressens målsman än de förra, som ställt sig på den ståndpunkt, som framgår av utskottets utlåtande. För min del gör jag anspråk på att något litet känna till landsbygdsintressena, och på grund av den erfarenhet, jag har på detta område, vågar jag säga, att det skulle verka mycket egendomligt på sina håll på landsbygden, om utskottets förslag här skulle antagas. Det skulle nämligen medföra, som förut påpekats, att ingen affär egentligen någonstans på landet skulle kunna komma under den undantagsbestämmelse, som här är föreslagen, ty på landet finns kanske ingen enda mjölkbutik, åtminstone är det för mig något alldeles okänt. Affärerna på landet skulle följaktligen icke få öppna före kl. 8 eller hållas öppna efter kl. 7, även om affärernas innehavare och den kringliggande bygdens konsumenter aldrig så gärna önskade det. Nu är det ju så på landet på många håll, att det finnes enstaka handelsbodas, vars innehavare icke har någon anställd i affären, utan helt och fullt sköter sin affär själv, och han skall givetvis liksom befolkningen i trakten finna en sådan föreskrift, som förbjuder honom att öppna sin affär före kl. 8 och att hålla den öppen efter kl. 7 mycket egendomlig. Jag känner fall, där det finnes sådana ensamt liggande handelsbodas, vars innehavare hålla handeln själv och sedan gammalt varit vana att hålla den öppen för sina kunder från tidigt på morgonen till sent på kvällen, då folket där omkring har bättre tid att besöka affärerna än under den tid, då de enligt lagförslaget skulle få hållas öppna. Om det nu blir en sådan här ytterligare inskränkning i tiden för öppethållandet, så kunde det föranleda, att vederbörande icke förstode, varför de skola efterleva en sådan lag. Lagbestämmelsen skulle således uppamma lagbrott, och det är väl icke för vårt vidkommande att förorda.

Nu heter det visserligen i en senare paragraf, att »i den mån sådant påkallas av särskilt förhållande inom viss kommun» skulle tiden för öppethållandet kunna utsträckas såväl på morgonen som

Ang. lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

(Forts.)

Ang. lag om
begränsning
av tiden för
utskottet av
handel och
viss annan
rörelse.

Fort.)

på aftonen. Men vad betyder detta »särskilt förhållande»? Det kan väl icke tolkas som ett förhållande, som är gemensamt för en hel stor landsbygd, utan jag vill tolka det så, att det är ett »särskilt förhållande», när inom en viss kommun det råder ett visst särförhållande som skiljer sig från förhållandena i orten i övrigt. Man får således bortse från vad som här är stadgat och rätta sig efter 1 §. Och dess antagande i dess av utskottet föreslagna form skulle, det vågar jag påstå, inom vidsträckta delar av vårt land anses som ett utslag av en synnerligen märkvärdig lagstiftning, som man skulle ha svårt att foga sig efter. Enligt vad som berättats, har också inom utskottet den uppfattningen i viss mån gjort sig gällande, då utskottet en gång lär ha fattat ett beslut i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, fastän det sedan fann sig föranlåtet att frångå detta beslut. Det tyder emellertid på, att man icke varit så synnerligen säker på sin sak.

Jag vill för min del på de grunder, som jag anført, förena mig med herr Lindman i hans yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *Jonsson* i Hökhult och *Andersson* i Knäppinge.

Herr *Lindqvist* i Kosta: Herr talman! Blott några få ord. Herr Lindman ställde den frågan till mig, vad det var som skulle vara kuriöst. Jo, vad jag tillät mig beteckna såsom kuriöst var det, att bland så många landsbygdsrepresentanter inom utskottet herr Lindman var den ende, som ansåg sig förstå landsbygdens intressen och därför reserverade sig.

Jag ber också att få säga som en förklaring till herr Lindman, att jag visst icke trott, att herr Lindman handlar vare sig med mjölk eller med de andra varor, som talas om i denna paragraf, så att det skulle vara några särsintressen av det slaget, som herr Lindman förfäktade. Det har icke varit min mening eller uppfattning.

I fråga om att landsbygden icke skulle vara tillbörligt tillgodosedd, så är det väl ändå märkvärdigt, om icke så skulle vara fallet. Nu heter det ju i första stycket av 1 §: »Handelsbod må å söcken- dag ej hållas öppen för allmänheten å förmiddagen före klockan 8 och å eftermiddagen efter klockan 7» o. s. v. Sedan kan det enligt 3 § bestämmas av den kommunala myndigheten, att affärerna kunna öppnas redan klockan 6 f. m. och hållas öppna till klockan 9 e. m. Kan man då verkligen säga, att man icke tagit tillbörlig hänsyn till landsbygden och till de olika förhållanden, som råda i landet? Jag ber att få säga, att är det så, att det finns affärer på landsbygden — och det är alldeles riktigt, att det finns många sådana — där man icke har mjölk att sälja, vad kan det då finnas för skäl till, att dessa affärer skola beredas den särställningen gentemot andra, att de skola få ha öppet på andra tider? Ty sovelvaror, korv, kött och ägg kunna väl ändå folk köpa på annan tid, och de få väl anpassa sig därefter. Vi böra se till, att vi icke på landsbygden in-

föra det förhållande, som råder i städerna, att folk i ganska stor utsträckning köpa till varje särskilt mål. På landet ha vi ju den seden, att vi köpa litet mer, än som behövs till varje mål. På landet torde det icke vara behöfligt att hålla öppet, för att folk skall kunna köpa t. ex. litet uppskuret till ett mål.

Jag vill säga det, att om kammarens ledamöter vilja studera detta förslag närmare, så skola de finna, att man har tagit tillbörlig hänsyn till såväl land som stad.

I fråga om rakstugorna har det anförts, att det kan vara behöfligt, att dessa äro öppna längre tid än affärerna, för att man skall bereda möjlighet för de affärsanställda att besöka dessa platser. Det låter ju mycket rimligt, och dessa affärsanställda behöva ju också gå till rakstugorna. Men det behöva de ju redan nu, och nu stängas rakstugorna i allmänhet klockan 7. Varför skall man då icke kunna skriva in i lagen den tid, som redan nu tillämpas? Det kan väl icke vara att gå för långt.

Herr Karlsson i Gasabäck: Herr talman! Jag skall be att få fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på, att under den längre tid, som enligt Kungl. Maj:ts förslag dessa affärer skulle få hållas öppna utöver, vad utskottet föreslagit, det endast skulle få säljas mejeriprodukter och konditorivaror. Och jag betvivlar, att på rena landsbygden finnes något större behov av att hålla en affär öppen en timme tidigare på morgonen och en timme senare på aftonen blott för att folk skulle få köpa mejeriprodukter och konditorivaror.

Nu har utskottet funnit, såsom utskottets ordförande redan redogjort för, att det skulle bli ytterst svårt att få lagen effektiv, om man skulle följa Kungl. Maj:ts förslag. Ty om de affärer, som handla i större eller mindre grad med mejeriprodukter och konditorivaror, skulle få hållas öppna utöver den eljest fastställda tiden, så skulle de kunder, som under den tiden besöka affären i och för inköp av dylika varor, icke kunna förstå, varför de icke samtidigt skulle få köpa även andra varor. För att sålunda undvika den frestelse att bryta mot lagen, som enligt utskottets förmenande ligger i Kungl. Maj:ts förslag, har utskottet velat begränsa lagen till att omfatta endast sådana bodar, där mjölk försäljes. Jag tror sålunda, att utskottets förslag är bättre ägnat att fylla den uppgift, lagen är avsedd att fylla, än Kungl. Maj:ts förslag.

Nu är det nog sant, som någon här framhållit, att det kan bli svårigheter på en del håll på landsbygden, särskilt där det är stora avstånd. Jag tänker då särskilt på Norrland, där det kan vara behöfligt, att särskilt vissa aftnar, t. ex. avlöningsaftnar, det hålles öppet längre tid, än som säges i lagen. Men då finns ju den möjligheten, lagen giver den kommunala myndigheten att bestämma, att bod skall få hållas öppen ända till 4 timmar längre tid, nämligen 2 timmar på morgonen och 2 timmar på aftonen. Jag tror, att med denna säkerhetsventil skola alla berättigade intressen vara tillgodosedda.

I fråga om den sista punkten i denna paragraf skall jag be att få säga, då jag icke var närvarande vid utlåtandets justering, att

Ang. lag om begränsning av tiden för idkande af handel och viss annan rörelse.
(Forts.)

Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
viss annan
rörelse.

(Forts.)

om jag det hade varit, så skulle jag ha anslutit mig till reservanternas förslag.

Jag skall sålunda, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag i fråga om punkt 2 i denna paragraf och i fråga om punkt 3 till reservationen.

Herr Lindman: Herr talman! Det är kanske orätt att upptaga kammarens tid med denna sak. Jag skall icke heller göra det någon längre stund.

För min del skall jag med allra största jämnmod se, om kammaren beslutar i överensstämmelse med utskottsmajoritetens förslag. Men när herr Lindqvist i Kosta säger, att jag med stor iver i utskottet förfäktade, att jag var den ende i utskottet, som förstod landsbygdens intressen, så är det en mycket stor överdrift. Ty jag var visst icke den ende därvidlag. Vid ett tillfälle var det 11 stycken. Utskottet hade nämligen en gång redan beslutat med 11 röster mot 9 att taga Kungl. Maj:ts förslag. Vid ett tillfälle var det således 11, som begrepo landsbygdens intressen lika väl som jag. Denna lilla interiör från utskottet har jag, herr talman, omnämnt först efter att ha rådfrågat mig med utskottets ordförande, vilken icke ansett det ogrannlaga att tala om den. Utskottet ändrade sedan uppfattning, och alla dess ledamöter utom jag och en ledamot från första kammaren ansågo, att det var bättre att taga det förslag, som nu föreligger i utskottets utlåtande. Om det är bra, får nu kammaren avgöra. Men efter det »starka försvar», herr statsrådet och chefen för civildepartementet presterat för den kungl. propositionen, så skall jag i alla fall, herr talman, beträffande andra momentet driva saken till votering.

Herr Thore: Herr talman! Om man jämför 1 § i Kungl. Maj:ts och i utskottets förslag, så skall man vid närmare efterseende finna, att utskottets förslag innebär en högst väsentlig skärpning i Kungl. Maj:ts förslag. Det heter ju i utskottets förslag att i »bod, där handel idkas med mejeriprodukter, ägg, margarin eller bageri- och konditorivaror», må försäljning av dylika varor äga rum en timme tidigare och en timme längre. Men i utskottets förslag är det inskränkt till endast bod, där mjölk hålles till försäljning. När man nu vet, att det råder särskilda bestämmelser för försäljning av mjölk, och denna försäljning mer och mer överlämnas till specialaffärer, så kan man förstå, att det blir ett högst väsentligt mindre antal affärer, som få hålla öppet en timme längre och öppna en timme tidigare, enligt utskottets förslag än enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Det är vidare att komma ihåg, att butikstängningslagen förut gällt endast för städer och köpingar. Nu är det meningen, att den skall gälla för hela landet. När man då skall giva lagen så stor räckvidd, är det klart, att man icke bör taga steget alltför stort utan se efter att det finns tillräckligt mjuka bestämmelser, så att icke allmänheten allt för mycket hindras i fråga om sina vanor och behov.

Herr Lindqvist i Kosta omnämnde, att handelskammaren i Göteborg icke ansåg det vara nödvändigt, att det i lagen gjordes några

särskilda undantag för livsmedelshandeln. Handelskammaren framhåller emellertid samtidigt, att undantag böra kunna medgivas av de kommunala myndigheterna. Handelskammaren i Göteborg anser sålunda faktiskt, att undantag böra förekomma, men vill överlämna avgörandet härom åt de kommunala myndigheterna. Nu är det ju givet, att det bör lämnas åt de kommunala myndigheterna ett medgiva behöfliga undantag. Men med den osäkerhet angående beslutens utfallande, som kan komma att råda inom kommunerna, synes det dock behöfligt att i den ifrågavarande punkten någonting bestämt innehålles i lagen. Jag skall därför för min del be att få avsluta mig till herr Lindmans reservation.

Ang. lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

(Forts.)

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Jag har aldrig sagt, att herr Lindman ensam i utskottet försvarat landsbygdens intresse. Jag har talat om, att herr Lindman ensam som reservant i sin motivering anført, att han genom sin reservation bättre än utskottet tillgodoser landsbygdens intressen. När herr Lindman talat om förhållandena inom utskottet, så torde det icke kunna betraktas som oriktigt, om jag säger, att jag tror, att om herr Lindman icke på grund av sjukdom hade varit förhindrad att deltaga i utskottets vidare behandling av detta ärende, så skulle det varit möjligt, att vi icke hade haft denna reservation, utan att då herr Lindman hade stått på samma sida som vi.

Herr Olsson i See: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till förslaget, sådant som det föreligger från utskottet och således även beträffande sista punkten. Vad beträffar andra punkten, så torde det nog också vara skäl, att kammaren beslutar i enlighet med utskottets förslag. Ty det är ju särskilt omsorgen om mjölkförsäljningen som gjort, att den bestämmelse kommit in, som är kursiverad här. Och för att det icke skall utsträckas utöver vad som nödigt är, så torde det vara bäst, att vi fatta beslut i enlighet med utskottets förslag, eller att det grundläggande blir mjölkhandeln.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen till en början framställd proposition beträffande första stycket av förevarande paragraf godkändes stycket enligt utskottets förslag.

Vidare gav herr talmannen i fråga om andra stycket propositioner dels å godkännande av utskottets förslag till avfattning av nämnda stycke, dels ock på godkännande av stycket i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Lindman, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § andra stycket i andra särskilda utskottets föreliggande förslag till lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse, röstar

Ja;

Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
viss annan
rörelse.

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda lagrum i dess av Kungl. Maj:ts föreslagna lydelse.

Omröstningen utföll med 84 ja, men 89 nej; och hade kammaren alltså godkänt stycket enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Slutligen framställde herr talmannen propositioner i avseende å tredje stycket, nämligen först på godkännande av utskottets förslag till lydelse därav samt vidare på godkännande av motsvarande delar utav det av herr Pettersson i Södertälje m. fl. reservationsvis framförda förslaget till avfattning av 1 §; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § tredje stycket i andra särskilda utskottets föreliggande förslag till lag om begränsning av tiden för idkande av handel eller viss annan rörelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt motsvarande delar av det utav herr Pettersson i Södertälje m. fl. reservationsvis framförda förslaget till avfattning av 1 §.

Voteringen utvisade 86 ja mot 84 nej, vadan kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse av förevarande stycke.

2 §.

Enligt utskottets med Kungl. Maj:ts överensstämmande förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

2 §.

Å sön- eller helgdag må handelsbod, rakstuga, frisérsalong eller varmbadnrättning ej hållas öppen för allmänheten.

För försäljning enbart av sådana livsmedel, som i 1 § angivas, ävensom av färsk frukt eller levande blommor må dock bod å sön- eller helgdag hållas öppen å tid mellan klockan 7 och klockan 10 förmiddagen.

Därest sådana dagar inträffa i följd, må rakstuga eller frisérsalong hållas öppen en av dem under högst två timmar å tid före klockan 11 förmiddagen.

Sedan paragrafen föredragits, yttrade:

Herr Olsson i Rösta: Herr talman, mina herrar! Det är med en viss förvåning jag läst andra stycket i § 2, där utskottet föreslagit, att tiden för försäljning av vissa livsmedel på söndagarna skall vara mellan klockan 7 och klockan 10. Jag har under åtta års tid skött ett mejeri i Östersund och har på grund därav litet erfarenhet i denna fråga. Jag skall därför be att få säga min mening.

Förhållandet är, att när mjölken föres in med landsvägsskjuts, och leverantören har ända till två mil att köra, hinner den icke in till klockan 10. Om då butikerna skola stängas klockan 10, bli de konsumenter, som skulle fått den mjölk, som kommer in efter nämnda tid utan. Det är således icke för producenternas fördel jag här talar utan för konsumenternas. Det praktiseras nu i min hembygd så, att på söndagarna hållas mejeributikerna öppna mellan klockan 8 och klockan 11. Jag skall därför be att få yrka, att stängningstiden utsträcker till klockan 11 på söndagarna. Jag vill icke göra något yrkande med avseende på vad utskottet föreslagit därom, att butikerna skola hållas öppna från klockan 7 på morgonen, ty det kan finnas landsdelar, där denna tid passar. Men som förhållandena i allmänhet äro i Norrland med därvarande stora avstånd är det i många fall omöjligt att få in mjölken så tidigt.

Jag vill i förbigående säga, att § 3 visserligen medger, att tiden må kunna utsträckas så, att mejeributiker få hållas öppna efter klockan 1 på söndagarna, men det anser jag vara oförmligt. Biträdena i mejerifärderna böra vara fria under söndagarna, sedan de en gång utsålt vad de hava, och i mjölkaffärer, som utförsälja all mjölken före klockan 11, göra biträdena naturligtvis ingenting där efter klockan 1. Det blir alltså ingen fördel, även om man gör den invändningen, att de få öppna butiken efter klockan 1.

Jag skall därför, herr talman, be att få framställa det yrkandet, att uttrycket »mellan klockan 7 och klockan 10 förmiddagen» ändras till »mellan klockan 7 och klockan 11 förmiddagen».

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Detta förslag har ju tillkommit efter noggrann förberedelse. Socialstyrelsen har avgivit betänkande och förslag med motivering, och detta förslag har sedan varit utställt till yttrande av åtskilliga korporationer, varefter förslaget omarbetats i civildepartementet. Sedan proposition avgivits till riksdagen, hava så vitt jag nu kan erinra mig, ledamöterna av bägge kamrarna haft förlängd tid, för att avgiva de motioner vartill de på grund av sin lokala kännedom haft anledning. Om det är så, som den föregående talaren säger, vilket jag icke betvivlar, hade det varit lämpligt, att han eller någon annan väckt motion i den riktning varj hans förslag nu går. Det säger sig självt, att när ett sådant förslag framkommer i detta skede av ärendets behandling, är det mycket svårt att skänka detsamma det beaktande som det möjligen kunde förtjäna.

Såvitt jag kan finna, måste man naturligtvis säga, att en sådan reglering mellan olika intressen alltid blir svår att verkställa på ett sådant sätt, att icke på ett eller annat håll något intresse anses icke

Ang. lag om
begränkning
av tiden för
ödkande av
handel och
viss annan
öfrelse.

(Forts.)

vara fullt tillgodosett. Jag har emellertid vid studiet av förslaget fått den uppfattningen, att man verkligen försökt medla mellan olika intressen. Gentemot de intressen som den siste ärade talaren förfäktade stå naturligtvis deras, som äro sysselsatta i sådana affärer och vilka önska att få sina söndagar så fria som möjligt.

Herr talman! Jag kan icke sluta med annat, än att, därest herr talmannen finner sig grundlagsenligt oförhindrad att upptaga det framställda yrkandet, hemställa om avslag å detsamma och bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Rösta: Herr talman! Den siste talaren yttrade, att ifrågavarande affärsbiträden vilja ha sin tid så fri som möjligt. Jag kan icke förstå annat, än att det förslag jag framställt skulle medföra större frihet, än vad utskottets förslag innebär. Om butikerna få vara öppna till klockan 11, så behövs icke i de samhällen som jag gjort mig till tolk för något öppethållande efter klockan 1. och då ha dessa biträden hela den återstående delen av söndagen fri. Om däremot utskottets förslag skulle vinna kammarens bifall, skulle de först stänga butikerna klockan 10. Därefter hade de diskning, städning och allt möjligt annat att sköta, varpå de skulle fortsätta efter klockan 1. På det sättet få de således hela söndagen upptagen.

Jag skall därför be att fortfarande få vidhålla mitt yrkande i detta fall.

Herr Lindqvist i Kosta: Jag ber att få instämma i det anförande som hölls av herr Pettersson i Södertälje, och jag vill därtill endast lägga, att om man bifaller det förslag som här framställts, att tiden för ifrågavarande butikens öppethållande på söndagarna, skall utsträckas från klockan 10 till klockan 11, så kan det hända, att man ändå icke har tillgodosett alla orters intressen. Ty om det passar med klockan 11 på en plats, så kanske det passar med klockan 12 på en annan plats, och det är icke sagt, att man ändå kan tillfredsställa alla. Jag tror, att man måste utgå ifrån, att man här har prövat alla möjligheter, och därvid har man kommit till det resultatet, att där mjölken icke kommer in så tidigt, att man kan sälja den inom den tid som här är utsatt, så må den säljas först på eftermiddagen. Jag tror, att det är det rätta, och kan icke finna, att det finnes någon anledning att frångå utskottets förslag i denna del.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på godkännande av samma förslag med den ändring däri, som under överläggningen påyrkats av herr Olsson i Rösta; och förklarade herr talmannen sig anse den föra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner 2 § i andra särskilda

utskottets föreliggande förslag till lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda § med den av herr Olsson i Rösta under överläggningen föreslagna ändring däri.

Omröstningen utföll med 89 ja mot 83 nej; och hade kammaren alltså godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

För 3 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

3 §.

I den mån sådant påkallas av särskilt förhållande inom viss kommun, må, efter vad nedan sägs, tiden för öppethållande bestämmas annorlunda än i 1 och 2 §§ är stadgat.

Beträffande söckendag må nämnda tid utsträckas för stad eller köping med högst en timme på morgonen och en timme på aftonen och för annan kommun med högst två timmar på morgonen och två timmar på aftonen. Jämväl må öppethållande inskränkas med högst fyra timmar.

Såvitt angår sön- eller helgdag må öppethållande kunna inskränkas eller förbjudas ävensom medgivande lämnas dels till försäljning, varom i 2 § andra stycket sägs, under högst två timmar å tid efter klockan 1 eftermiddagen, dels ock till öppethållande, därest detta icke jämlikt 2 § sista stycket eljest är medgivet, av rakstuga eller frisørsalong under högst två timmar samt av varmbadnrättning under högst fyra timmar dock ej under högmässogudstjänst.

Uti en vid denna paragraf avgiven reservation hade herrar *Söderberg*, *Ödlund* och *Hagman* i Stockholm hemställt att densamma måtte erhålla denna avfattning:

3 §.

I den mån — — — — — är stadgat.

Beträffande — — — — — högst fyra timmar.

Såvitt angår sön- eller helgdag må öppethållande kunna inskränkas eller förbjudas ävensom medgivande lämnas dels till försäljning, varom i 2 § andra stycket sägs, under högst två timmar å tid efter klockan 1 eftermiddagen.

Sedan paragrafen föredragits, yttrade:

Herr *Hagman* i Stockholm: Herr talman, mina herrar! I 2 § av den föreliggande lagen stadgas, att rakstuga å sön- eller helg-

Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
viss annan
rörelse.
(Forts.)

Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
viss annan
rörelse.
(Forts.)

dag ej må hållas öppen för allmänheten. I senare delen av §:en är emellertid angivet, att därest två helgdagar inträffa i följd, skall rakstuga kunna hållas öppen en av dem under högst 2 timmar å tid före kl. 11 f. m. I den nu föreliggande 3 § heter det emellertid i dess sista del, att de kommunala myndigheterna skola äga rätt att lämna medgivande till öppethållande även å sådana söndagar, då öppethållande i övrigt skulle vara förbjudet. Jag anser för min del, att då man inom detta yrke i en betydlig utsträckning lyckats åstadkomma den eftersträfvade söndagsstängningen, en sådan rätt icke borde lämnas de kommunala myndigheterna.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att i korthet hemställa om bifall till den av herrar Söderberg, Ödlund och undertecknad avlämnade reservationen, som är bifogad utlåtandet, och som innehåller, att denna rättighet måtte ur förslaget utgå.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Såsom en av de största förtjänsterna hos detta lagförslag får väl anses, att det är mjukt och smidigt, så att det låter väl anpassa sig efter de olika förhållandena på olika orter. Den egenskapen hos förslaget är just uttryckt genom denna 3:dje §. Med denna paragraf avser man att förekomma, att de generella regler, som i de båda föregående paragraferna lämnats skola verka olämpligt på vissa orter, i det man medgivit kommunerna bland annat att tillåta öppenhållandet av rakstuga, frisørsalong eller varmbadinrättning även på söndag under viss angiven tid. Det är mot denna bestämmelse, som den föregående ärade talaren och hans medreservanter riktat sig. Jag vill visst icke förneka, att det kan kännas ganska betungande för en stor del av den personal, som det här är fråga om, att den skall nödgas underkasta sig söndagsarbete, men här är ju icke fråga om en generell plikt till söndagsarbete utan endast om att å särskilda orter, där förhållandena anses påkalla någon tids öppethållande på sön- eller helgdag, vederbörande kommuner skola ha rätt att också besluta därom. Med den utsträckta kommunala rösträtt, som nu gäller, tror jag icke, att man behöver befara, att en sådan bestämmelse i allmänhet skall missbrukas. Däremot tror jag, att man skulle kunna befara, att om reservationen bifölles, detta skulle, särskilt vad varmbadinrättningarna angår, medföra ganska stora olägenheter för en stor del av allmänheten på vissa platser. Det finns nämligen många, som icke äro i tillfälle att besöka dessa inrättningar på vardagarna, och som för sådant ändamål måste anlita söndagarna, och då vore det obilligt, om icke man skulle kunna för sådana kommuner fastställa ett undantagsstadgande.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på reservationen och bifall till propositionen.

Herr Hagman i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag vill ytterligare pointera, att beträffande de faktiska förhållandena på detta område är det så, att arbetsgivare och arbetare redan nu överenskommit om att hålla stängt på söndagarna. När man nu

*Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande af
handel och
viss annan
rörelse.
(Forts.)*

kommer med en lag, som här föreslagits, skulle det kunna medföra, att man på arbetsgivarehåll begärde att få återgå till den ordning, som förut varit gällande. Det förefaller mig också — då jag anser mig ha anledning förutsätta, att man på arbetaresidan mycket kraftigt kommer att hålla på den överenskommelse och den ordning, som redan äro gällande — att ett dylikt medgivande på denna punkt i lagstiftningen kan komma att föranleda konflikter. När nu arbetare och arbetsgivarna äro ense därom, att alla rakstugor skola hållas stängda på söndagarna, synes det mig, som om det icke finnes någon som helst anledning till att genom ett dylikt lagstadgande öppna möjlighet för en återgång till den ordning, som förut varit gällande på detta område.

Jag tillåter mig därför att fortfarande yrka bifall till den reservation, som herr Söderberg avlämnat.

Herr Lindqvist i Kosta: Då jag i detta fall har en annan uppfattning än den föregående talaren, skall jag be att få säga ett par ord.

Ute på landsbygden finns ju stora skiljaktigheter härutinnan gent emot städerna och de stadsliknande samhällena. Vi ha på många platser små rakstugor eller frisérsalonger, där det icke finns både arbetare och arbetsgivare, utan där dessa äro förenade i en och samma person. Jag har varit rädd för att man skulle gå väl långt, om man bifaller den reservation, som här avgivits. Detta i vad det gäller rakstugor och frisérsalonger.

Beträffande sedan varmbadsinrättningarna har länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i sitt yttrande över socialstyrelsens förslag uttalat önskvärdheten av att kunna hålla varmbadsinrättningarna öppna även å söndagar och särskilt hänvisat till alla varmbadsinrättningar, som endast säsongvis äro öppna. Vidare har även magistraten i Uppsala påpekat detta och yttrat, att det kan vara behöfligt särskilt för sjukvårdsändamål att ha dessa varmbadsinrättningar öppna. Ja, detta som här anförts har förefallit mig utgöra starka skäl för möjligheten av ett öppethållande; och när det nu är, såsom herr Pettersson i Södertälje påpekar, icke endast i detta fall utan i lagen i dess helhet så, att de kommunala myndigheterna få rätt att pröva å varje ort för sig, där detta kan vara behöfligt, tror jag icke, det vore lyckligt att bifalla reservationen, utan ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Efter det senaste anförandet av utskottets ärade ordförande och av den ärade talaren på Kronobergsbänken vore det väl tämligen onödigt för mig att här ånyo taga till orda. Jag tror, att av dem ha anförts just de skäl, som tala för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det har sålunda hänvisats särskilt till behovet av förlängd tid för öppethållande av varmbadsinrättningarna vid de badorter, som finnas på västkusten och på andra orter och

Ang. lag om
begränsning
av tiden för
idkande av
handel och
riss annan
rörelse.
(Forts.)

som särskilt ha behov av en utsträckt tid för öppethållande å söndagar, och det har påpekats, att med den sammansättning, de kommunala myndigheterna numera ha, man icke har att befara några missgrepp genom att ett dylikt medgivande inrymts åt dessa myndigheter. Men jag vill i alla fall säga ett par ord för att slå fast, att det icke är lagens mening eller dess syfte, att den på något sätt skall kunna tagas till intäkt av arbetsgivarna, för att de skulle kunna med hänvisning till lagen påkalla utsträckt tid för tjänstgöring i det ena eller andra facket och att således arbetstiden fortfarande som hittills måste regleras på den fria överenskommelsens väg inom de maximigränser, lagen uppställer. Det finns icke någon rim och reson uti att från arbetsgivaresidan, under åberopande av denna lag, vilja kullkasta de avtal, som träffats rörande en kortare arbetstid än vad lagen i vissa fall medger. Jag tror icke heller att några försök i den vägen från arbetsgivarehåll komma att äga rum.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till affattning av förevarande paragraf, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Söderberg m. fl. vid paragrafen avgivna reservationen; och godkändes paragrafen i dess av utskottet föreslagna lydelse.

Aterstoden av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarrens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 7 kap. 3 §
strafflagen.

Vidare förekom till behandling andra särskilda utskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 3 § strafflagen.

Genom en den 21 februari 1919 dagtecknad, till andra särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 156, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 7 kap. 3 § strafflagen.

Häriigenom förordnas, att 7 kap. 3 § strafflagen skall hava följande lydelse:

Idkar någon å sön- eller högtidsdag, emellan klockan sex om morgonen och klockan nio om aftonen, hantverk eller annat arbete, som uppskov tåla kan; straffes med böter, högst tjugu riksdaler, utan att det sker till egen eller annans nödtorft.

*Äng. lag om
ändrad lydelse
av 7 kap. 3 §
strafflagen*

(Forts.)

Denna lag skall träda i kraft den 1 oktober 1919.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för sin del antaga förevarande lagförslag.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Tengdahl: Herr talman! Jag har vid ett par föregående tillfällen kämpat en till synes måhända hopplös strid för att man vid nutida lagskrivning icke måtte tillämpa ett lagspråk, som tilläventyrs redan år 1734 var omodernt. Ser man på den här ifrågavarande paragrafens ordalydelse, är den uppdelad på sedvanligt sätt. Först talas det om brottet i en bisats och sedan om straffet i en huvudsats, och dessa satser äro skilda åt genom semikolon. Det är visserligen mycket ovanligt, men jag är icke nog djärv att yrka, att detta tecken skall utbytas mot ett komma. Ser man emellertid närmare på denna huvudsats, som skulle handla om straffet, finns där en del, som rätteligen borde stå i försatsen, som handlar om brottet. Nu heter det nämligen på följande sätt i senare delen av paragrafen efter semikolon: »straffes med böter, högst tjugu riksdaler, utan att det sker till egen eller annans nödtorft». Detta är efter min uppfattning rena »Konradsberg». Jag kan icke finna, att denna lagskrivning uppfyller det första villkoret för all sådan, nämligen att lagen skall vara så skriven, att den över huvud taget kan förstås. Man kan ju icke begära, att folk skall följa en lag, som icke kan läsas.

Jag hemställer därför, herr talman, att den ifrågavarande paragrafen måtte nödtorftigt uppsnyggas genom att få följande lydelse: »Idkar någon, utan att det sker till egen eller annans nödtorft, å sön- eller högtidsdag emellan klockan sex om morgonen och klockan nio om aftonen, hantverk eller annat arbete, som uppskov tåla kan; straffes med böter, högst tjugu riksdaler.»

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet Schotte: Herr talman, mina herrar! Det kan ju icke förnekas, att den lokution, som är använd i förevarande lagrum, har något ålderdomligt över sig och kanske icke heller är så lättfattlig för gemene man. Ehuru jag tror, att, om den under de generationer, som levat sedan 1864, kunnat tolkas utan besvärligheter, skall det också komma att ske under de generationer, som nu äro eller komma.

Det är emellertid i regel så, att när man gör en ändring i en lagparagraf, så bibehåller man den del fullständigt oförändrad, som man icke ändrar. 7 kap. 3 § strafflagen lyder för närvarande på följande sätt: »Idkar någon å sön- eller högtidsdag, emellan klockan

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 7 kap. 3 §
strafflagen.

(Forts.)

sex om morgonen och klockan nio om aftonen, hantverk eller annat arbete, som uppskov tåla kan; straffes med böter, högst tjugu riksdaler, utan att det sker till egen eller annans nödtorft.» Det är ord för ord precis lika som nu i den kungl. propositionen; och vidare heter det i nu gällande lag: »Lag samma vare, om kramlåda eller annan dylik bod å sådan sabbatstid till salu öppnas.» Den raden har man föreslagit att taga bort i sammanhang med den nya lagens antagande, men då har man icke heller haft någon anledning att ändra den första meningen på stycket, som är oförändrad i sin gamla, hedervärda och en smula konstiga — det skall jag gärna medge — lydelse. Då de män, som nu ha strafflagsrevisionen om hand, komma med sitt förslag, antager jag, att de komma att använda en svenska, som mera tilltalar oss, »sena tiders barn», och som för alla blir en smula begripligare än den, som 1864 års lagstiftare satte som uttryck för en vacker och välskriven lag.

På samma sätt är det med de gamla balkarna från 1734. Där förekomma åtskilliga gamla arkaistiska uttryck, som för nutiden förefalla främmande. De ha en viss vördnadsbjudande ålder över sig, men hava de kunnat tillämpas under föregående tid, böra de kunna göra det lika väl nu. Var tid skriver lag på sitt sätt, men då man nu redan har den nuvarande vändningen och lokutionen i 7:3 strafflagen, kan jag icke finna någon rimlig anledning att i nu förevarande sammanhang ändra detta stadgande på sätt, som föreslagits. Kanske skulle detta av någon domare, som är van vid den gamla lydelsen, komma att uppfattas som innebärande en viss olägenhet i ett eller annat avseende.

Jag skall därför, herr talman, be, att kammaren icke fäster avseende vid herr Tengdahls yrkande, som jag antar icke är alltför allvarligt menat utan tillkommit som ett uttryck för hans missnöje med de gamla vändningarna, ett missnöje, som jag väl kan förstå. men som knappast är fullgiltig anledning till något avvikande från riksdagens sida från Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Tengdahl under överläggningen framställda yrkandet. blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.

Härefter förelåg till avgörande bevillningsutskottets betänkande, nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om spritdrycksaccis m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I en den 7 februari 1919 dagtecknad, till bevillningsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 109, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsråds-

protokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

förordning om spritdrycksaccis; och

förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.

(Forts.)

I anledning av nämnda proposition hade inom riksdagen väckts fyra jämväl till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen i första kammaren nr 150 av herr *Tham* och nr 153 av herr *C. G. Ekman m. fl.* samt i andra kammaren nr 337 av herr *Sävström m. fl.* och nr 339 av herr *Andersson i Milsmaden m. fl.*

Herr *Tham* hade i sin motion påyrkat vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till förordning om spritdrycksaccis.

I övriga ovan omförmälda motioner hade föreslagits, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

I sammanhang härmed hade utskottet upptagit till behandling även en tidigare till utskottet hänvisad, inom första kammaren av herr *Ljunggren* väckt motion, nr 97, i vilken föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar — skärpning och fullföljande av progressionen — i förordningen den 1 juli 1918 om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1919, att ett belopp av 12 miljoner kronor utöver av Kungl. Maj:tt beräknade komme att uttagas för år 1919 eller det högre belopp, som kunde anses erforderligt för uppgörande av tilläggsstaten för år 1919 utan tillgripande av ifrågasatt spritaccis.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) med förklarande att det med Kungl. Maj:ts förevarande proposition framlagda förslaget till förordning om spritdrycksaccis icke kunnat oförändrat bifallas, antaga utskottets vid betänkandet följande förslag till förordning om spritdrycksaccis;

2) antaga Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

3) anse de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna

av herr *C. G. Ekman m. fl.*,

av herr *Sävström m. fl.* och

av herr *Andersson i Milsmaden m. fl.* ävensom ovanberörda av herr *Ljunggren* väckta motion besvarade genom vad utskottet under 1) och 2) hemställt; samt

4) anse den i anledning av propositionen väckta motionen av herr *Tham* besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt.

Det av utskottet framlagda förslaget till förordning om spritdrycksaccis var av följande lydelse:

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

1 mom. För spritdrycker, som utminuteras eller utskänkas, skall, där ej annat föranledes av stadgandet i 2 mom., upptagas en särskild avgift, benämnd spritdrycksaccis.

2 mom. Vid utminutering till den, som förvärvat rätt att inköpa spritdrycker före ingången av det löpande kalenderkvartalets sista månad, utgöres ej spritdrycksaccis, om inköpsrätten erhållits före ingången av kvartalets andra månad, för de tre första liter och i annat fall för de två första liter, som under kvartalet försäljas till honom.

2 §.

Spritdrycksaccisen utgår efter ett beräknat belopp vid *utminutering* av fem kronor för den första, tio kronor för den andra och tjuugo kronor för varje följande liter accispliktiga spritdrycker, som under kalenderkvartalet försäljas till en och samma person, samt vid *utskänkning* av fem kronor för varje liter.

Spritdrycksaccisen upptages vid försäljningen; dock att, där rusdrycksförsäljningsbolag till annan överlåtitt rättighet till utskänkning, accisen skall erläggas vid dennes inköp av spritdrycker för rörelsen såsom om utskänkning då ägde rum.

3 §.

För spritdrycksaccis ansvarar vederbörande rusdrycksförsäljningsbolag.

4 §.

Rusdrycksförsäljningsbolag åligger

dels att senast den femtonde dagen i varje månad å statsverkets giroräkning i riksbanken insätta spritdrycksaccis för den myckenhet accispliktiga spritdrycker, som från bolaget under nästföregående månad försålts.

dels ock att senast den tjugonde dagen i varje månad till kontrollstyrelsen avlämna — jämte bevis om berörda insättning — av bolagets styrelse på heder och samvete bestyrkt uppgift rörande omfattningen av den utav bolaget under nästföregående månad verkställda försäljning av accispliktiga spritdrycker.

5 §.

Kontrollstyrelsen, som äger meddela närmare föreskrifter och anvisningar rörande sättet för spritdrycksaccisens uppbärande och redovisande, åligger att före utgången av varje månad till statskontoret avlämna uppgift å den under nästföregående månad influatna spritdrycksaccisen.

6 §.

1 mom. Den, som mot bättre vetande i uppgift, varom i 4 § för-
mäles, upptager mindre myckenhet, än som försåls, straffes med
böter från och med ettusen till och med tiotusen kronor eller med
fängelse. Den skyldige vare tillika pliktig att erlägga den i 2 § stad-
gade avgift för den myckenhet, som icke blivit redovisad.

2 mom. Underlåter någon att inom föreskriven tid avlämna så-
dan uppgift eller sådant bevis, varom i 4 § sägs, böte tio kronor för
varje dag uppgiften eller beviset utebliver; och äger kontrollsty-
relsen därjämte genom lämpliga viten tillhålla den försumlige att
uppfylla sin skyldighet. Där sådan inbetalning eller insättning ej
skett före utgången av månaden näst efter den, under vilken den
myckenhet, för vilken accisen utgått, blivit försäld, må accis utmä-
tas till ett belopp, motsvarande tjugo kronor för varje liter av den
accispliktiga myckenhet, som kontrollstyrelsen på grund av verk-
ställd undersökning fastställer hava försåls.

7 §.

Förseelse mot föreskrifterna i denna förordning åtalas vid all-
män domstol.

Böter och viten, som enligt denna förordning ådömas, tillfalla
kronan

Saknas tillgång till deras fulla gäldande, skola de förvandlas
enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma,
enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författ-
ningssamling, samt gäller till utgången av år 1919.

Vid betänkandet voro fogade reservationer:

av herr *Ollas A. Ericsson*;

av herr *Wijk*;

av herrar *Rosén, Jonsson* i Hökhult, *Eliasson, Olsson* i Ramsta
och *Lövgren* i Nyborg, vilka yrkat, att utskottet skulle hemställa,
att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;

av herr *Antonsson*;

av herr *Boman*, som ansett att utskottet bort hemställa, att den
i punkt 1 av utskottets förslag åberopade förordning om sprit-
drycksaccis måtte få följande lydelse:

1 §.

Lika med utskottet.

2 §.

Spritdrycksaccisen utgår efter ett beräknat belopp vid utminute-
ring av sju kronor för varje accispliktig liter spritdrycker, som under

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Fort.)

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

kalenderkvartalet försäljes till en och samma person, samt vid utskänkning av fem kronor för varje liter.

Spritdrycksaccisen — — — rum.

3 §.

Lika med utskottet.

4 §.

Lika med utskottet.

5 §.

Lika med utskottet.

6 §.

1 mom. — — — — —

2 mom. Underlåter någon att inom föreskriven tid avlämna sådan uppgift eller sådant bevis, varom i 4 § sägs, böte tio kronor för varje dag, uppgiften eller beviset utebliver; och äger kontrollstyrelsen därjämte genom lämpliga viten tillhålla den försumlige att uppfylla sin skyldighet. Där sådan inbetalning eller insättning ej skett före utgången av månaden näst efter den, under vilken den myckenhet, för vilken accisen utgått, blivit försäld, må accis utmätas till ett belopp, motsvarande sju kronor för varje liter av den accispliktiga myckenhet, som kontrollstyrelsen på grund av verkställd undersökning fastställer hava försålts.

7 §.

Lika med utskottet.

Denna förordning — — — av år 1919; samt

av friherre *Fleming*, som biträtt det av herr Boman gjorda yrkandet.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Jonsson* i Hökhult: Herr talman, mina herrar! Jag har icke kunnat biträda utskottets förslag att genom en beskattning av spritdrycker uttaga ett belopp av 20 miljoner kronor extra utöver vad som enligt gällande rusdrycksbeskattning tillkommer det allmänna. En sådan beskattning står uppenbarligen i strid mot den genom 1913 års riksdagsbeslut fastslagna grundsatsen om begränsning av statens ekonomiska beroende av rusdrycksmedel. Man kan här icke tala om att det är en tillfällig skatt för vissa ändamål. Har man en gång infört spritaccis, kommer den troligen att bli kvar i en eller annan form. Det blir en mycket stor frestelse för regering och riksdag att fortsätta på samma väg, då det gäller att uppgöra måhända ännu mera krävande budgeter än vi nu hava. Stora krav komma nog att framställas på statskassan under de närmaste åren, som äro av den beskaffenhet, att de måste tillgodoses.

Den omständigheten, att de genom spritaccisen inflytande medlen först tillföras statsverkets fond av rusdrycksmedel för att sedan därifrån i form av anslag tagas i anspråk för statsregleringsändamål, upphäver icke sakligt sett, att statsverket genom ifrågavarande beskattning ökar sitt eget beroende av sprithanteringen. Vi måste se denna fråga som den i verkligheten är.

Samma skäl, som förelägo vid 1913 års riksdag, att icke vidare taga rusdryckerna i anspråk som skatteobjekt, förefinnas alltså. och den principen bör upprätthållas av regering och riksdag.

På grund av vad jag sålunda anfört, yrkar jag avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Rosén m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lövgren i Nyborg: Herr talman, mina herrar! Jag skall i korthet med den motivering, som är anförd, be att få yrka bifall till den reservation, som anförts av herrar Rosén, Jönsson i Hökhult, Eliasson, Olsson i Ramsta och mig.

Herr Rune: Herr vice talman! Jag antar, att det är väl ingen av herrarna, som icke vet, att orsaken varför denna proposition kommit fram är det tryckta läge, vari statsfinanserna befinna sig. Vi veta också, att finansministern är nödsakad att skaffa pengar till tilläggsstaten i år. För att han skulle få medel till bestridande av de utgifter, som däri ingå, krävdes det en extra beskattning på 28,000,000 kronor, av vilka enligt hans åsikt det var nödvändigt att uttaga 20,000,000 kronor genom spritaccisen.

Nu vill jag fästa herrarnas uppmärksamhet på, att sedan denna beräkning gjorts av finansministern hava uppstått flera stora krav på statskassan för innevarande år, vilket gör, att den brist, som måste täckas, helt säkert är betydligt större, än vad ifrågavarande beräkning utvisar. Spiritaccisen är ju för denna kammare icke smaklig, det får man medge, och herrarna kunna också vara säkra om, att finansministern, som ju själv är absolutist, icke gärna framlagt detta förslag. Men när man skall besluta sig för, huruvida man skall gå med på förslaget eller icke, är man tvungen tänka på, huru det skulle ställa sig, om man förkastar förslaget. En motionär, herr Ljunggren, har föreslagit, att pengarna skulle anskaffas genom skärpning av den direkta beskattningen. Han har för övrigt beräknat, att krigskonjunkturskatten skulle giva något mer än finansministern beräknat, och sedan skulle det gå lätt att skaffa resten genom skärpning av den övriga direkta skatten. Jag vill då först och främst säga, att de beräkningar, som motionären utgått ifrån, då han framställt detta förslag beträffande krigskonjunkturskattens storlek, icke befunnits vara riktiga. Vidare vill jag tala om för herrarna, att krigskonjunkturskatten, som ju är en hård skatt och

Ang.
föreskrift om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis n. n.

(Forts.)

svar att pålägga, helt naturligt har föranlett många besvär hos kammarrätten. Hos denna ligga för tillfället inne flera tusen besvär emot denna beskattning, och det är alldeles uppenbart, att en hel del av dessa besvär bliva godkända, varvid ytterligare brist å denna skattetitel kommer att uppstå.

Då säger man, att den utvägen ju alltid förefinnes att skärpa den övriga direkta skatten. Jag skall be att få göra en liten resumé över de skatter, som herrarna snart få den sorgliga plikten att besluta för svenska folket. För det första få vi nu en till sina principer omlagd inkomst- och förmögenhetsskatt, som bland andra goda egenskaper har den att vara lagd så, att den kan tagas ut med 100 %, d. v. s. på en gång, den kan, om så behövs, uttagas med 150 %, och den kan uttagas med 200 % o. s. v. Ja, detta är en förträfflig egenskap från statens synpunkt. Men herrarna förstå, att det finnes någon gräns för skattebetalningsförmågan hos folk vid denna skatt, som drabbar direkt. Där förekommer, som herrarna veta, stora avdrag för de mindre bemedlade. Och vare det långt ifrån mig att klandra detta. Det är ju helt naturligt. Men herrarna kunna lika väl som jag begripa, att skall man lindra skatten för de mindre bemedlade, så blir det nödvändigt att höja den för de högre inkomsttagarna. Ty annars kan man ju icke få ut de belopp, som behövas. Där får man således en skärpning av den direkta skatten för de större inkomsttagarna.

Sedan hava vi krigskonjunkturskatten. Det har motionerats från, som jag tror, någon i denna kammare om att man skulle låta bli att använda denna skatt. Ja, mina herrar, man kan lätt räkna ut, hur det skulle gå, om det förslaget ginge igenom. Vi måste hava denna skatt, det finnes ingen möjlighet att reda sig utan densamma. Regeringen har ju försökt att taga bort några kantigheter och de svåraste missförhållandena i denna skatt. Men det måste erkännas, att skatten är mycket hård, även sådan den nu är framlagd.

Vidare har man i fråga om bolagen kommit med en helt ny skatt i år. Herrarna veta, att det i föl var fråga om beskattning av bolagens fonder eller åtminstone en beräkning av bolagens fonder, som skulle gå därpå ut, att bolagen skulle beskattas hårdare för sin fondbildning. Det har förekommit en utredning i det stycket. Resultatet föreligger däri, att man i fråga om inkomst- och förmögenhetsskatten föreslagit en särskild skatt på den del av bolagens inkomster, som icke utdelas till aktieägarna. Denna skatt skulle utgå med 3 % av den outdelade vinsten per anno. Detta är en alldeles ny skatt för bolagen, som icke är så alldeles obetydlig. Den kommer väl att ge en 10—15,000,000 kronor extra eller något dylikt.

Ytterligare är det herrarna bekant, att regeringen, som behärskat många kommuners svåra betryck, föreslagit en kommunal beskattning av utdelningen å aktier. Förut har det varit så, att man ansett, att den, som åtnjöt utdelningen av aktier, har skattat tillräckligt hårt för denna utdelning redan genom att bolagen hava er-

lagt skatt både till stat och kommun. Nu måste man frångå den principen och ge sig in på dubbelbeskattningens område även i detta avseende. Och det lär vara alldeles nödvändigt att gå den vägen. Det dröjer väl icke så många dagar förrän kammaren får besluta den skärpningen.

Jag har med detta velat visa för herrarna, att alla de möjligheter, som finnas att beskatta de högre inkomsterna, såvitt jag förstår, blivit utnyttjade. Jag vill icke rikta det ringaste klander mot regeringen i detta avseende, utan jag får verkligen erkänna, att jag är av en av dem, som anse, att det är nödvändigt att gå den vägen. Jag anser, att när statens utgifter äro så stora, som de äro, och det gäller att skaffa så stora belopp, tjänar det ingenting till att försöka få ut de stora beloppen av de fattiga, som ingenting hava. ty det förbjuder sig självt. Det är därför nödvändigt att taga dem från de större inkomsttagarna och bolagen. Men herrarna förstå ju, att det finnes gränser även i detta fall. Redan nu uppgår skatten för åtskilliga inkomsttagare till sextio å sjuttio procent av deras inkomster, och det är ju i alla fall icke litet.

Vidare veta vi ju alla, att handel och näringar här i landet stå inför en mycket betryckt situation. Alla priser falla, och det är, som herrarna veta, ytterligt svårt för industrien att hålla sina fabriker igång. Arbetarna avskedas både här och där. Och detta är väl ändå bara början. Tyvärr måste man antaga, att det kommer att bli en mycket tryckt ekonomisk situation här i landet. Då frågar jag herrarna, om herrarna tro, att man skall kunna taga ut mera från detta håll, än man redan gjort. Nog kunna vi pålägga dem högre skatter, om vi äro tillräckligt hänsynslösa och icke taga hänsyn till rimlighetens bud i detta fall. Men då vill jag säga, att göra vi det, så kommer det naturligtvis till sist att bli så, att de skattskyldiga icke kunna betala skatten. Ty om fabrikena icke kunna driva sin rörelse annat än med förlust och ändå fortfara att driva den bara för att folket skall hava arbete — det är verkligen sant, att många göra det i dessa tider — då förstå herrarna, att det verkligen icke går att lägga på hur höga skatter som helst.

Vi bli ju i tillfälle att rätt snart undan för undan resonera ytterligare om dessa skatter, och då kommer jag att ställa mig på deras sida, som säga, att vi hava intet val, vi måste taga dessa hårda skatter. Men, mina herrar, när jag gör detta, så gör jag det emedan jag förstår, att det blir nödvändigt. Det är icke underligt, om man inser, att man icke kan spänna bågen högre än man gjort. Det finnes, såvitt jag förstår, ingen möjlighet att kunna undgå att uttaga dessa 20,000,000 kronor genom denna spritaccis. Jag erkänner, att jag för min del tycker, att det är osmakligt. Men det inträffar ju många gånger i svåra tider, att man får göra det, som är osmakligt.

Det har av en talare sagts, att samma skäl, som gällde år 1913, när man beslöt att frigöra staten från beroende av spritmedlen, samma skäl gälla ännu i dag. Jag vill däremot påstå, att detta är icke sant, det är en missuppfattning av den talaren. När vi 1913 beslöt detta, hade vi hopp om att kunna gå emot ett spritförbud. Man

Ang.
föreskrifter om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.

(Forts.)

visste, att svenska folket var ett mycket laglydigt folk, och man trodde, att det på det området skulle gå att lagstifta rätt så rigoröst. Man trodde — och jag vill medge, att så trodde även jag — att man skulle kunna stadga spritförbud för det svenska folket. Det verkade då mycket vackert, att staten icke skulle hava något med spriten att göra. För resten voro finanserna vid denna tid sådana, att något tvång i den vägen icke förelåg, åtminstone icke i samma mån, som det föreligger i dag.

Ja, vad skall man nu säga om förbudet, mina herrar? Jag vill bara säga, huru jag ser saken. När detta brattsystem med individuella restriktioner började tillämpas, så visade det sig, att spritkonsumtionen överallt gick ned, och det visade sig, att nykterheten främjades synnerligen mycket av detta i alla avseenden. Sedan blev det, som herrarna veta, restriktioner icke blott ifråga om spriten utan även ifråga om vad man skulle äta och dricka och köpa och sälja här i landet. Och motståndet mot allt detta tränade så att säga svenska folket i olaglighet, så att när det sedan blev brist på spritvaror och man nödgades ta till ännu starkare restriktioner — sprittilldelningen nedgick, tror jag, i vissa orter ända till en enda liter per kvartal, vilket ju är att gå ned bra långt — då visade det sig, mina herrar, att det på detta område icke blev gott, att få svenska folket att förbliva laglydigt. Man var redan tränad i fråga om överträdelser av bestämmelserna angående vad man skulle äta och dricka. När sedan dessa starka restriktioner kommo, blev följden den, att man slog sig på att dricka motorsprit och sulfitsprit. Senare slog man sig på hembränning. I fjol trodde jag icke mycket på detta och trodde icke, att det fanns folk, som kunde dricka sulfitsprit och motorsprit. Jag trodde att dylikt endast förekom bland sådana individer, som vore djupast sjunkna, dessa alkoholister, som äro fullständigt otillräkneliga. Dessa böra ju icke dömas till böter utan sättas in på anstalter. Ty härvidlag föreligger ju en fullt konstaterad sjukdom. Jag tänkte, att det endast var dylika, som använde dessa medel, men att vanligt folk icke använde sig därav. Jag måste nu erkänna, att jag i det fallet bedragit mig. Erfarenheten visar, att för närvarande är det så, att svenska folket finner sig icke i så starka restriktioner. Jag tror för min del, att i detta fall får nykterhetsfolket och andra, som äro intresserade av att göra Sveriges folk till ett så nyktert folk som möjligt — och till dem räknar jag även mig själv — jag tror, vi få lugna oss litet, jag tror, vi få låta den värsta oron i sinnena gå över, så att man får vänja sig vid lag och ordning. Sedan kunna vi åter så småningom börja driva folket om möjligt ytterligare ett steg framåt i fråga om nykterhet.

Sälunda, mina herrar, ser jag tyvärr icke situationen sådan, som den var år 1913. Jag tror verkligen icke, att det motverkar nykterheten, om man tar denna spritaccis. Det är ju, mina herrar, icke meningen att man härmed skall kunna köpa sig en rätt att få inköpa flera liter sprit än vad lagen tillåter en att köpa. Det är fortfarande meningen, att spritbolagen skola individuellt pröva, huru mycket sprit, man kan låta varje person få köpa utan att skada sig själv eller

andra. Det är sålunda meningen, att utminuteringslagen och alla restriktioner i den vägen skola gälla i sin fulla utsträckning, det är endast meningen, att när tillgången ökats så, att spritbolagen anse sig kunna öka tilldelningen i någon mån, skola de som vilja hava denna ökad betala en accis till kronan för detta. Om en persons tilldelning per kvartal ökas låt oss säga från två liter i kvartalet till t. ex. sex liter i kvartalet, d. v. s. han skulle få två liter i månaden — som bekant säger lagen att han får högst fyra liter i månaden — och han då för dessa ytterligare fyra liter får betala en accis — nu säger utskottet, att man bör få tre liter utan accis d. v. s. en liter i månaden — för den första fem, för den andra tio och för den tredje tjugukronor, då frågar jag: tro herrarna, att nykterheten kommer att lida därav, att en person, som får sex liter i kvartalet måste för att få de sista tre literna betala dessa 35 kronor sammanlagt? Den som nöjer sig med tre liter betalar intet. Tro herrarna, att nykterheten kommer att lida på detta i jämförelse med om han får dem utan att betala något därför? Jag får säga, att jag funnit, att människor i regel bli mera benägna att inskränka sin användning av spirituosa, om de få betala 20 kronor per liter, ehuru jag medger, att det finns många, som icke fråga efter detta, utan ändock trots detta högre pris skaffa sig sprit. Men jag tvivlar på att en större spritkonsumtion främjas av att man får betala ett sådant högre pris, och, mina herrar, jag kan icke heller säga, att den omständigheten, att man skulle få denna tilldelning billigare, skulle bidraga till att spriten bleve svagare. Jag kan inte tro annat än att det är samma sprit i ena som i andra fallet.

Jag kan sålunda icke för min del se, att det i någon mån måste verka därhän, att svenka folket kommer att konsumera mera sprit därför att det lägges en skatt på den spritranson, som kommer det samma till del. Herrarna veta vad orsaken varit till att man endast tilldelat två liter. Det är därför att det icke funnits sprit. Men nu vet man, att det finns sprit, och då måste man vänta, att tilldelningen skall ökas, allra helst som jag tror, att de som försöka se klart på dessa förhållanden måste erkänna, att de så hårt åtdragna restriktionerna ovillkorligen i sin mån hava bidragit till att hembränning och allt annat skoj i detta fall har florerat.

Jag måste i detta fall, mina herrar, säga, att när man tar hänsyn till både att staten ovillkorligen behöver penningtillgång och att den direkta beskattningen verkligen är, sådan den kommer att accepteras vid denna riksdag, så hårt åtdragen, att folket här i landet inför framförallt nedåtgående konjunkturer, som vi måste vänta, skall få ganska svårt att gå i land med den direkta skattebörda, som kommer att påvila det, och när man så besinnar, att det icke är meningen att härigenom ändra bestämmelserna eller lagen om den individuella kontrollen, utan att det fortfarande kommer att prövas, om en person kan anses vara av den moraliska halt, att han skall få någon ytterligare sprittilldelning inom för resten mycket snäva och rimliga gränser, då har jag svårt att kunna komma till den slutsatsen, att jag i detta fall icke på några villkor skall kunna vara med om denna beskattning.

Ang.
 örordning om
 spritdrycks-
 accis m. m.
 (Forts.)

Vidare vill jag säga herrarna, att om man nu skulle förkasta denna beskattning, framträder ögonblickligen kravet på att höja kaffetullen. Vi veta, att herrar Trygger och Swartz i första kammaren motionerat om höjning av tullen på kaffe. Nu frågar jag herrarna: vilket tro herrarna lämpar sig bäst för denna kammare och för oss, som anses som representanter för de stora folkmassorna här i landet, att taga spritaccisen eller kaffetullen? Jag vill fråga herrarna, vem tror ni betalar spritaccisen? Tro herrarna, att det är de fattiga i landet? Nej, jag tror det icke, ty de nöja sig antagligen med de tre litererna utan accis. Nej, jag tror sålunda, att spritaccisen kommer att betalas av dem, som hava relativt gott om pengar. Vem tro herrarna betala kaffetullen? Jo, den lär nog gå ut över de allra fattigas. Det är alldeles uppenbart, att kaffetullen betalas av alla, som dricka kaffe. En fattig statkarl ute på landet som har familj, använder rätt mycket kaffe, han får sålunda en rätt stor indirekt beskattning av en sådan tull, men det sitter kanske en förmögen man på landet, som icke har familj, en ungarl med ett litet hushåll, och gott om pengar, han och hans hushållerska rå väl icke med att dricka så mycket kaffe, han betalar således mycket litet av den skatten. För min del tvekar jag icke att säga, att kaffetullen är den mest motbjudande av alla indirekta skatter, därför att den pressar ut skärven av den allra fattigaste. Det finns väl knappt en backstugugumma som icke dricker sin kopp kaffe och därigenom betalar någon slant i skatt. Jämför den beskattningen med spritaccisen, och jag får säga, har man sinne för den fattige, då kan man i detta fall icke tveka.

Sedan är frågan, om det skall vara två eller tre liter fria från accis. Orsaken varför utskotet har gått med på att tre liter skulle vara fria, är naturligtvis, att man ansett, att en liter i månaden i alla fall är rimligt även för en fattig person, som skulle vilja hava den. Jag vill visst icke påstå, att sprit är en nödvändighetsartikel för någon, jag tror, att den som vänjer sig att låta bli sprit kan leva lika lyckligt som någon annan, men det är faktiskt så, att många människor tycka, att en liter sprit i månaden är något som man gärna vill hava och som även en mindre bemedlad också vill hava. Det är orsaken till att man icke kunnat börja med skatter förr än vid den fjärde litern.

Vad beträffar det ekonomiska resultatet av denna förändring tror jag, att det ställer sig så, att de 20 miljonerna komma in även vid denna beräkning. Det är nämligen så, att när regeringen lade fram detta förslag, förefanns det en ytterst ringa tillgång, som man nu icke behöver räkna med. Nu har tillgången ökat i rätt betydlig grad, och det gör att man kan beräkna, att 20 miljoner på så vis skola komma in. Jag vill icke närmare ingå på beräkningarna i detta fall, men jag tror mig kunna säga herrarna, att det är tämligen säkert, att denna accis kommer att lämna snarare mera än mindre än 20 miljoner kronor.

Mina herrar! Då jag icke kan se, att nykterheten skadas i någon mån genom att denna accis nu införes en gång, då jag vidare icke kan se, att de fattigare bliva lika drabbade av denna skatt, utan att

den verkligen kommer att till största delen drabba dem, som hava mest råd, då har jag för min del icke tvekat att vara med om att godkänna Kungl. Maj:ts förslag på det sätt utskottet här har föreslagit.

Jag ber, sålunda, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Fritorp: Herr vice talman, mina herrar! I motsats till den föregående ärade talaren har jag icke för min ringa del begärt ordet för att framhålla de många synpunkter, från vilka den föreliggande frågan kan betraktas. Jag har begärt ordet allenast för att framställa ett positivt yrkande för en lösning av frågan, som jag anser vara den bästa, och som kanske icke eljest skulle hava framställts i denna kammare, enär reservanten i frågan tillhör förta kammaren.

Jag ber då att få säga, att om ett sådant förslag som det föreliggande framkommit för blott ett par år tillbaka, innebärande att köpare av sprit skulle betala en extra skatt av 20 kronor per liter så hade ett sådant förslag säkerligen framkallat en oerhörd förbittring, och det kan med fog frågas, huruvida Kungl. Maj:t och utskottet i denna fråga hava framgått med den nödiga varsamhet, som kännetecknar en klok politik. Jag vill för min ringa del gerna erkänna, att utskottets förslag att göra den tredje litern accisfri enligt mitt förmenande är en avgjord förbättring av det kungliga förslaget. Men jag vågar sätta ifråga, huruvida icke klokheten hade bjudit att ytterligare modifiera den kungliga propositionen, detta så mycket mer som jag tror, att man därmed nått samma mål, som både Kungl. Maj:t och utskottets majoritet hava eftersträvat, nämligen att genom denna skatt tillföra statskassan en inkomst av 20 miljoner kronor. Jag ber att få säga, att jag icke skulle opponerat mig mot utskottets förslag, om jag icke befarat, att ett bifall till detsamma komme att i hög grad uppmuntra en av kristidens allra sorgligaste och beklagligaste företeelser, nämligen hembränningen. Jag hyser den bestämda uppfattningen, att ju mera svåråtkomlig och mera dyrbar man gör denna vara, dess mera ökas lönnbränningen, och att denna florerar i vårt land är nu en sak som ingen kan bestrida. Jag vågar säga, att det enda effektiva botemedlet är dels ökade ransoner, dels att hålla priset på något så när rimlig nivå.

Vid utlåtandet är fogad en reservation av herr Boman. Han är ense med utskottet däri, att man skall göra tre liter accisfria, men skiljer sig från utskottet därutinnan, att han föreslår, att acciser skall utgå med sju kronor för varje liter däröver medan utskottet föreslår fem för första, tio för andra och tjugو kronor för följande litrar. Jag skall här be att få fästa kammarens uppmärksamhet på en passus i denna reservation, som är förtjänt av beakta vid denna frågas bedömande. Reservanten säger, sedan han anført, att han icke kan biträda varken Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag. »En så hög skatt skulle, med nödvändighet leda till att olika vägar komme att sökas för att undgå skatten, antingen genom lönnbränning, renaturering

Ang.
föreskrifning om
spritdrycks-
accis m. m.

(Forts.)

Ang.
föreläsning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

eller genom onlitande av annan persons inköpsrätt, vilken ej så långt utnyttjats, att maximiskatt utginge. Redan olikheten i skattesatserna torde inbjuda till den senare utvägen och torde medföra icke obetydliga svårigheter vid kontrollen.»

Då jag i övrigt delar de motiv denne reservant anför i sin reservation, och då vidare enligt hans beräkningar statskassan i alla fall skulle få de 20 miljoner, som anses erforderliga, ber jag, herr vice talman, att med dessa korta ord få yrka, att kammaren måtte med avslag å utskottets hemställan bifalla den av herr Boman avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservation.

Herr Lövgren i Nyborg: Herr talman! Herr Rune talade om, att det statsfinansiella läget är bekymmersamt. Ja, det är utan vidare klart, att detta är riktigt. Men tror man, att det statsfinansiella läget skall förbättras därför att det svenska folket ålägges att supa för 20 miljoner kronor? Jag tror verkligen icke detta. Skall man få någon förbättring, så är det väl nödvändigt icke att lappa på med någon spritaccis eller något sådant utan att man slopar anslag till ett så onyttigt ändamål som militarismen. Jag har vid ett föregående tillfälle sagt, att en liten stat som vår kan icke kasta ut tusentals miljoner på den korta tiden av tre till fyra år och fortfarande ha en god ekonomi. Och jag är allt fort av den åsikten.

Nu säger herr Rune, att det inträtt åtskilliga förändringar sedan 1913, som göra, att man nu saklöst skulle kunna uppriva det beslut, som fattades då. Vad har då inträffat? Man har tagit ett Brattssystem i stället för ett förbud, man har inom skilda delar av landet kelat med lagbryteriet, så att det numera räknas som en ren förtjänst att vara hembrännare. Inom ett stort parti har det verkligen blivit en merit att vara hembrännare. Ja, då är det klart, att man icke avskaffar hembränneriet, som herr Rune tror, genom en spritaccis, ty folk, som genom jäsningsprocesser kunna förvandla en eller två burkar kondenserad mjölk, som kosta tre kronor, till en liter brännvin, komma naturligtvis icke att betala 20 kronor för att få en liter sprit. Men dessutom vill jag fråga herr Rune: tror icke herr Rune, att av de 800,000 personer, som ha motböcker här i landet, det finnes en del personer, som komma att använda sig av rättigheten att köpa sprit till förhöjda priser, ehuru de icke kunna göra detta utan att skada andra? Här finnes folk med ett sådant spritbegär, att de komma att betala 20 kronor för en liter, när de äro i spritnöd, men jag vågar påstå, att majoriteten av dessa, som tillhöra det arbetande folket här i landet, icke kunna göra detta utan att skada sig och sin och de sinas ekonomi.

Så talade herr Rune om kaffetullen som något som vi nödvändigt måste taga, ifall vi skulle avslå den här spritaccisen, eller kanske vi få taga kaffetullen, även om vi taga spritaccisen. Jag tror icke, att det är så alldeles nödvändigt, att riksdagen tar vare sig kaffetullen eller spritaccisen. Jag tror det är nödvändigare att lägga skatterna på det sättet, att de samt och synnerligen bliva direkta skatter i stället för indirekta.

Med vad jag här sagt ber jag att fortfarande få yrka bifall till den reservation, som jag varit med om att underteckna.

*Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.*

(Forts.)

Herr Carlström: Herr talman! Redan vid remissdebatten uttalade jag den önskan, att det skulle varit lyckligt, om finansministern undvikit att tillgripa den skatt, som det nu är fråga om. Det är alldeles tydligt, att vi, som äro nykterhetsvänner, måste betrakta de tillfällen, som gång efter annan utnyttjas för att avskära den ena nerven efter den andra i nykterhetsidén, såsom något mycket nedslående. Jag kan sålunda icke gå med på att vi här i kammaren denna gång giva efter, ty det gäller verkligen att skilja statens intressen i detta fall från sprithanteringens. Då herr Jonsson i Hökhult för många år sedan väckte sin förbudsmotion, så får jag säga, att det *då* ansågs, att denna motion icke hade mycken framtid för sig, men under årens lopp har den tanke, som låg bakom densamma, mer och mer vunnit insteg här i landet hos de breda lagren inom vårt folk. Och jag tror, att då man, som det synes, inom ett visst parti, som haft förbudet på sitt program, börjar kapitulera inför de intressen, som komma fram gång efter annan, så är det icke rösten från det egna partiets djupare led man hör, utan den kommer fastmera från ett parti, som man oftast varit angelägen bjuda spetsen. Jag kan därför icke gå med på, att vi här i kammaren skulle godkänna detta förslag.

Vad gäller sakfrågan i detta fall, nämligen att det skulle bliva svårt för finansministern att få statens inkomster och utgifter att gå ihop, så vill jag bara erinra om att under urtiman förlidet år fann sig ett utskott föranlätet att anslå en 20 miljoner kronor mera än vad Kungl. Maj:t begärt utan att man egentligen visste var man skulle taga penningarna ifrån. Men man har klarat sig ur den klämman, och det blir kanske icke svårare att komma ur denna svårighet.

Herr Rune anförde, då det var fråga om att skaffa nya skatter, att om man skulle lägga högre tull på kaffe, så bleve det huvudsakligen småfolket, som komme att bära denna skatt. Det är sant, att det skulle vara illa, om man skulle nödgas tillgripa denna utväg, men jag ser saken så, att om vi giva efter på dessa punkter, så blir förhållandet, att vi släppa loss rusdrycksfloden, så att den en vacker dag kommer att flöda som förr och den kommer även att gå ut över de små, som då få bära dessa »skatter», som skulle bliva oerhört mycket tyngre än en skatt på kaffe.

Därför ber jag, herr vice talman, att få ansluta mig till den reservation, som framförts av herr Rosén m. fl.

Herr Källman: Herr talman, mina herrar! Jag tror till en början, att herr Carlströms påstående om att nykterhetens nerver undan för undan komma att avskäras eller huru det var han uttryckte sig, icke har berättigande i detta sammanhang. Jag vill begagna tillfället att säga, att de många små nykterhetsärenden, som vi ha behandlat vid denna riksdag, ha var för sig blåsts upp till mycket stora nykterhetsfrågor på ett enligt min uppfattning fullkomligt oberättigat sätt. Förr i världen ansåg man ju, att de stora nykterhetsfrågorna

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

voro förbudsfrågan samt försäljningsreformen, och till dem hörde ju också frågan om det lokala vetot. Vi fingo försäljningsreformen, och den har trätt i kraft innevarande år. Vi ha sedan fått allmän och lika kommunal rösträtt och därmed lokalt veto. Man tycks alldeles ha förbisett, vad denna reform innehåller, då man omedelbart efter det att denna lag trätt i kraft tager upp varje liten obetydlig nykterhetsfråga såsom en av de allra största, som kunna tänkas på detta område.

Man förstår nog en var i kammaren betydelsen av den av Kungl. Maj:t föreslagna tillfälliga spritaccisen. Vad är det här det i själva verket gäller? Jo, finansministern finner en brist i 1919 års tilläggsstat, som på något sätt skall täckas. Nu vet ju litet var, som är förtrogen med vårt skatteväsen, att det möter hart när oöverstigliga svårigheter att genom en direkt skatt under detta år upptaga de ifrågavarande 20 miljonerna. Taxeringsarbetet är, som bekant, nu i det närmaste färdigt, prövningsnämnderna kan man icke ålägga ett sådant taxeringsförfarande, som skulle innebära, att alla eller vissa grupper av de skattskyldiga skulle åtaga sig att utgöra ett sådant belopp som det ifrågavarande. Därtill kommer, att vi innevarande år ha så många olika slags direkta skatteformer att det sannerligen icke vore lätt att bygga upp ytterligare en. Vi leva dessutom under nedåtgående konjunkturen. Det är givetvis med hänsyn till detta icke så lätt att på den direkta beskattningsvägen fylla den brist, som uppstått på innevarande års tilläggsstat.

Enligt min uppfattning har man två vägar att välja vid fyllandet av denna brist, det här gäller: antingen att bifalla förslaget om spritdrycksaccis eller att bifalla förslaget om en höjd kaffetull. Bevillningsutskottet vilar för närvarande på en motion, väckt i första kammaren av herr Trygger m. fl., vari man föreslår en höjning i tullen på obränt kaffe från 12 till 30 öre och på bränt eller rostat från 20 till 50 öre. Vill man bifalla denna motion med någon förhöjning i tullsatserna därutöver och låta detta träda i kraft tämligen fort eller så fort man hinner, så är det tydligt, att statskassan skulle ha att påräkna ganska betydande inkomster under innevarande år. Men jag vill fråga dem, som i likhet med mig representera de fattigare klasserna här i landet, om det är angenämt att välja denna väg. Jag vet en mängd nykterhetsvänner framför allt inom det konservativa partiet men även inom det liberala, som föredraga en höjd kaffetull framför en spritaccis. Jag har hört detta bestämt uppgivas och har talat med sådana personer under de sista dagarna. För min del kan jag på inga villkor vara med om att höja kaffetullen, ty kaffet är, det kan icke hjälpas, en förnödenhetsvara, som betyder rätt mycket inom så gott som alla hem, icke minst inom de fattigare hemmen.

Jag går sålunda med på bestämt avslag, då det gäller kaffetullen, och vill icke vara med om att på den vägen skaffa statskassan det belopp, som är nödvändigt för att tilläggsstaten skall gå ihop. Jag har däremot icke så stora betänkligheter, då det gäller en spritdrycksaccis framför allt därför — och detta i motsats till vad herr Lövgren i Nyborg framhöll — att den är att betrakta såsom av synnerligen tillfällig natur, ity att den gäller endast för 1919 och därefter upphör.

Utskottet har enligt min mening till det bättre eller på ett förtjänstfullt sätt ändrat Kungl. Maj:ts proposition med avseende på den accisfria mängden. Vill man godkänna, att det finnes ett behov av spritdrycker, så kan man vara överens om att två liter i kvartalet är en i högsta grad godtyckligt vald kvantitet. Man kan också säga, att tre liter i kvartalet är något godtyckligt, men det blir i alla fall en liter i månaden, vilket blir en jämnare räkning, och det förefaller mig som om motboks-innehavare skulle vara någorlunda tillfredsställda med att varje månad få köpa en liter utminuteringsvis. Bevillningsutskottet har också gått med på denna ökade accisfria kvantitet med hänsyn till att man därmed ansett sig kunna påverka hembränningen. Det har nämligen med visst fog anförts, att om man fördyrar varan alltför mycket, så hjälper det icke med en större tilldelning av brännvin åt motboks-innehavare. Varan blir dyrare, och hembränningen kommer att flörera i fortsättningen med hänsyn till att man då får varan billigare. För att avlägsna dessa möjligheter ha vi höjt den accisfria mängden och hemställt, att denna kvantitet måtte bestämmas till tre liter. Jag tror icke, att herr finansministern kommer att motsätta sig denna ändring, som bevillningsutskottet föreslagit; det är många praktiska skäl, som tala för densamma.

Beträffande den fråga, som herr Jonsson i Hökhult först upptog till behandling, eller att staten skulle öka sitt beroende av rusdryckshanteringens vinstmedel genom ett bifall till detta förslag, så måste jag säga, att det naturligtvis ligger något av berättigande i detta, men om man läser handlingarna i ärendet, så tror jag, att man skall komma under fund med att dessa betänkligheter lätt kunna hävas. Herr finansministern har ju i propositionen anført, att han ansett sig böra tillstyrka, att ett belopp av 20.000.000 uttoges genom spirituosaaccis, så anordnad, att en förhållandevis hög avgift uttoges å all utminuterad spirituosa, som försäldes utöver viss fastställd accisfri mängd. Finansministern säger sig kunna göra detta allenast under vissa förutsättningar, och jag ber att ur propositionen, sid. 8, få citera några ord, som kunna häva förefintliga betänkligheter; det heter:

»Dessa förutsättningar äro: att tillämpningen i dess fulla utsträckning av den beslutade individuella kontrollen enligt den från årets början gällande rusdrycksförordningen ej må hindras eller slappas; och vidare att statsverkets ekonomiska frigörelse från rusdrycksinkomsterna ej må hämmas eller försenas. Skatten får sålunda varken bliva varaktig — jag påräknar den heller icke för 1920 års riksstat — eller verka höjande å det maximibelopp av hithörande inkomster, som staten framdeles kan få enligt förordningen om statsverkets fond av rusdrycksmedel tillgodogöra sig för vanliga statsregleringsändamål. Härför lärer då vara lämpligt, att inkomsten av spirituosaaccis lägges till nyssnämnda fond, av vilken å inkomstsidan motsvarande belopp tages i anspråk, jämlikt bestämmelserna i berörda förordning.»

Med denna anordning är det tydligt, att det belopp det här är fråga om icke tages i beräkning, när det gäller att bestämma medel-

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.

(Forts.)

Ang.
förrordning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

talet av de tre senaste årens inkomster av vissa rusdrycker, utan det beloppet är då skjutet åt sidan, och statens beroende, som under krisåren i penningbelopp minskats undan för undan, kommer icke att påverkas av denna spritdrycksaccis.

Jag skall, herr vice talman, icke vidare fördjupa mig i det föreliggande ämnet. Jag tror, att det helt naturligt finns vissa skäl som tala mot den kungl. propositionen och bevillningsutskottets förslag, det medger jag visst, men å andra sidan få, åtminstone för mitt vidkommande, de statsfinansiella skälen vara avgörande. Jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Innan jag slutar, vill jag emellertid i anledning av herr Perssons i Fritorp yttrande säga, att jag icke tror det vara en lycklig väg, som föreslås i herr Bomans reservation, och jag skulle därför önska, att herr Perssons i Fritorp yrkande ej vunne kammarens bifall.

Vi utgå nämligen ifrån, att de, som anse sig hava en viss representationsskyldighet, böra kunna få tillfälle att betala ett vida högre belopp för de flera liter, som de önska köpa. Därigenom betala sådana förmögna personer den drygaste delen av accisen. Det sker emellertid icke genom ett bifall till den Bomanska reservationen, och därför hoppas jag, att kammaren icke skall reflektera på den utvägen. Jag hemställer sålunda, herr vice talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr B o g r e n: Herr vice talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande uttalade, att han gjorde sig till tolk för de fattiga samhällsklasserna i detta land, och han avstyrkte tanken på en eventuell höjning av kaffetullen.

Jag minner den ärade talaren på de tider, då han kunde säga, att han här i denna kammare var tolk även för nykterhetsfolket i landet. Det var gyllene tider, när bevillningsutskottets nuvarande ordförande gjorde sig till nykterhetsvännernas målsman.

Den aktade talaren från Västervik vill jag minna på den entusiasm, som var rådande i andra kammaren, då den 1913 beslöt att göra allt vad den kunde för att göra svenska staten oberoende av spritskattmedlen, hur kammaren då så gott som såsom en man, åtminstone med stor majoritet, erkände, att det var svenska staten ovärdigt att finansiera sig med dessa smutsiga medel, vid vilka — som jag minnes det yttrades av en talare — det klibbar blod och tårar.

Nu heter det: Det är omöjligt, vi kunna icke komma fram, utan vi stryka ett brett streck över de vackra tankar, som då accepterades i denna kammare. Nu är statens ekonomiska ställning sådan, att vi måste taga spritskatten. —

Man försöker att uppkonstruera, att detta beslut rent av skulle fattas i den högre moralens namn. Den ärade talaren från Västervik yttrade, att om vi toge detta, vi möjligtvis skulle kunna till stor del förekomma denna demoraliserande hembränning. Dess bättre tror jag, att denna hembränning ute i vår mera ofördärvade lands-

bygd är ganska sällsynt. Om en och annan i storstäderna av sitt spritbegär drives att förvandla mjölk, socker eller vad det vara må till brännvin. får det inte påverka lagstiftarna i riktning att åstadkomma friare försäljningsformer för spriten.

*Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)*

Jag begärde egentligen ordet, herr vice talman, därför att jag kände mig upprörd av dessa svartmålningar, huru nödvändigheten nu ofrånkomligen bjuder att taga denna skatt, och att vi i annat fall icke kunna reglera budgeten. Mina ögon föllo på jordbruksutskottets utlåtande nr 70, där det visas en utväg, som jag är säker på, att vår aktade finansminister nog med glädje tänker på. Han har i statsverkspropositionen föreslagit ett anslag av 47 miljoner kronor till lindrande av de mindre bemedlades levnadsvillkor under innevarande år. Detta anslag har han nu nedsatt till 30 miljoner kronor. Visserligen har han för 1920 ökat på med 1 miljon kronor mot vad som förebådats i statsverkspropositionen, men det blir i alla fall här en besparing av 16 miljoner kronor, och då har man ju ej så långt fram till de 20 miljonerna. Dessutom torde det kanhända vara möjligt ännu för riksdagen att kunna vara i tillfälle att vidtaga några besparingar på vissa punkter. Jag tror, att riksdagen hellre vill gå på en mera sparsamt lagd hushållning än att på det sättet tillmötesgå frikostiga förslag, att behoven skola fyllas ur brännvinspannorna.

Jag har, herr vice talman, tillåtit mig att peka på endast en utväg. Jag hoppas, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet känner flera. Om så illa skulle vara, att ingen annan utväg finnes att tillgripa än den i liknande fall ofta tillgripna, nämligen lånevägen, vågar jag hellre vitsorda den vägen än att genom en spritaccis fylla statskassan.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet av herr Rosén m. fl. fogade reservationen.

Herr Andersson i Milsmaden: Herr talman, mina herrar! Jag har icke mycket att säga, då här så mycket har resonerats i den föreliggande frågan, men jag skulle dock vilja göra en liten invändning mot herr Källman.

Herr Källman pekade på höjd tull på kaffe som den enda återstående utvägen. Men detta uppfattade jag som ett försök att skrämma dem inom riksdagen, som kanske icke hade fattat sitt beslut. Nu tror jag emellertid, att var och en fattat beslut i fråga om hur man skall ställa sig i denna fråga.

Jag vill vädja till kammarens ledamöter att icke taga denna spritaccis. Jag är förvissad om, att herr finansministern har möjligheter att komma fram med andra förslag och jag skall därför icke söka förekomma honom genom att peka på några andra skatteällor. Jag har personligen talat med honom och vet att han har utvägar att finna skatteällor att fylla nu ifrågavarande behov.

Sedan skulle jag be att få säga några ord angående hembränningen. I vilken utsträckning den florerar i städerna och på landet,

Ang.
förrådning om
spritdrycks-
accis m.m.
(Forts.)

vet jag icke. Det är gott så länge man icke vet det. Säkert torde emellertid vara, att den föreslagna accisen icke kommer att hindra denna hembränning eller i övrigt befördra nykterhet och laglydnad. Ty då denna spritaccis sättes så hög, kommer man att säga så, som man svarade doktor Bratt: Vi bränna brännvin hemma; det blir lättare och billigare än vad ni kan bjuda på.

Jag tror emellertid att det finns utvägar att hämma hembränningen. Lagar kunna nog stiftas, men vi kunna icke stifta dem, innan vi sett brott, som de skola vända sig mot. Då först kan en lag bli effektiv. Den lag, som för närvarande finnes, söker man på det ena eller andra sättet kringgå. Jag hoppas emellertid, att det skall kunna utfinnas tillräckligt effektiva medel att bekämpa hembränningen.

Man säger ofta, att man på övertygelsens väg skall söka befördra nykterheten. Det går icke. Jag har varit nykterhetsvän många år, men jag tror icke att jag med mitt exempel bringat så många till insikt om spritdryckernas umbärlighet. Fast nog vore det bra, om man kunde övertyga dem, som icke tyckas kunna avstå från dessa drycker, hur bra och hur gott det är att vara av med spriten, och om man kunde lära dem inse, hur mycket oreda och elände genom spriten åstadkommes inom familjerna. Jag blev absolutist — det vill jag erkänna — när jag iakttog min granne, som var en mycket stor drinkare och icke, var han än var, kunde låta bli att överlasta sig. Det är dock att märka, att sedan jag jämte flera av hans grannar beslutat avstå från spriten, den mannen blev nykter och är det än i dag. Det är emellertid det enda fall jag känner till, där ett gott exempel hjälpt.

Jag ber att med detta få yrka bifall till den av herr Rosén m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Sä vström: Herr talman! Förra gången jag uti en nykterhetsfråga yttrade mig i kammaren nödgades jag uppträda mot herr Källman. Jag får bekänna, att jag i dag kommer att stå på samma ståndpunkt, d. v. s. jag kan icke biträda vad bevillningsutskottet här i sitt förslag förordar. Det är emellertid obehagligt att på detta sätt nödgas uppträda mot ens egna partivänner, och det är lika obehagligt att behöva gå emot det förslag, som herr finansministern har framfört, när man har personliga sympatier för herr statsrådet — vilk. t jag förmoder vi ha litet var här i kammaren — men det kan nu icke hjälpas, när man anser, att det förslag utskottet framfört och regeringen begär, att vi skola bifalla, icke är riktigt. Då är det klart att man måste fatta en annan ståndpunkt.

Jag har tidigare i dag i första kammaren hört herr finansministerns redogörelse för det betryckta ekonomiska läget i landet. Herr Rune har också lämnat en förklaring över hur det förhåller sig. Han nämnde, att fabrikerne kunna icke hålla sin verksamhet i gång,

arbetslöshet stundar o. s. v. Att så är förhållandet känna vi ju litet var till, och vi förstå, att situationen kommer att förvärras under den närmaste tiden, innan vi komma tillbaka till normala tider, men det tycker jag är en sak för sig. Vad det här är fråga om är ju en helt annan sak, som icke på minsta sätt kan beröra dessa omständigheter, som herr Rune här talat om.

Nu säger man emellertid beträffande spritaccisen, att den icke är någon nykterhetsfråga. Och jag tror man på sätt och vis kan ha rätt i, att det icke är någon nykterhetsfråga. Men vad är det då fråga om? Jo, enligt min uppfattning är det fråga om att frångå den princip, som riksdagen förut vid 1913 års riksdag har antagit. Herr Rune säger, att situationen icke är densamma som 1913, och jag erkänner, att den icke är densamma, men jag anser skillnaden bestå däri, att på den tiden fanns här, — såsom också herr Kvarnzelius framhållit i första kammaren — på den tiden fanns det en vänster, visserligen icke så stark som nu, men en vänster, som förstod att hålla ihop och gå emot sådana förslag, som den principieellt icke kunde vara med om, medan ställningen nu är en helt annan. Det är beklagligt att efter det genombrott, som skett i landet och sedan vänstern blivit så stark som den nu är, den ändå skall vara med om att uppriva beslut, som riksdagen fattade 1913. Det är detta jag finner så beklagligt. Jag anser det icke staten värdigt att uttaga en sådan skatt, som här är ifråga, och icke heller anser jag det riksdagen värdigt att fatta ett sådant beslut. Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Med herr Sävström förenade sig herrar *Olofsson, Nilsson* i Vibberbo, *Aarnseth, Olsson* i Morastrand, *Gulfe, Hagman* i Domnarvet. *Olsson* i See, *Ryberg, Molin* i Aspa, *Johanson* i Hallagården, *Fast* och *Hellberg*.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet *Thorsson*: Herr talman! Jag skall börja på samma sätt som den siste ärade talaren nämligen med att säga, att det är obehagligt att gå emot en person, för vilken man har personliga sympatier. Trots detta måste jag dock från mina utgångspunkter lägga en annan syn på frågan. Jag vill säga, att jag icke fullt kan dela den uppfattning, som han gjorde sig till målsman för, nämligen att vi genom att bifalla Kungl. Maj:ts proposition skulle göra ett avsteg från den princip, som förut varit av riksdagen uttalad. Jag har så långt det varit möjligt i propositionen angivit, att de beslut, som riksdagen nu går att fatta, icke på något sätt få vara prejudicerande för statsverkets ståndpunkt till nykterhetslagstiftningen som sådan. Därför är detta en rent tillfällig fråga, framkallad av exceptionella förhållanden, som jag hoppas, att vi, när freden en gång är sluten, icke inom överskådlig tid skola på nytt ställas inför. Men när vi leva under så exceptionella förhållanden som nu, så berättigar detta enligt min uppfattning till att vidtaga vissa åtgärder, som skulle vara mycket förkastliga under normala förhållanden.

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

Jag är tvungen att räkna med den ekonomisak sidan av saken, och från dessa utgångspunkter tillse att jag får 1919 års budget att gå ihop. Jag vill då ytterligare understryka, vad bevillningsutskottets ordförande för en stund sedan meddelade, nämligen att det med vårt skattesystem är uteslutet att få in medel, genom en skatt samma år som skatten pålägges, om man icke vill tillgripa sådana utvägar som exempelevis att genom en tullförhöjning på vissa artiklar eller ock genom att såsom här är fallet lägga accis på en under året tillgänglig vara.

Herr Bogren anförde, att det var obehövt att nu hålla på det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt; statsfinanserna hade nämligen förbättrats, därigenom att man på kristidsregleringsanslaget insparat i runt tal 16 miljoner kronor och herr Bogren antog, att genom vissa sparsamhetsåtgärder vid utformningen av riksdagsbeslutet skulle med lätthet kunna anskaffas de återstående 4 miljonerna, varigenom 1919 års budget kan gå ihop, utan att man vidare behöver räkna med den nu omdebatterade skatteposten. Ja, hade det varit på det viset, som herr Bogren här omnämnde, skulle jag med nöje instämma med honom, ty då hade jag ju kommit att bli en något mindre förtalad man i detta rike, eftersom jag då kunde avstå från att kräva spritaccisen.

Tyvärre har emellertid inträffat även andra förskjutningar i budgeten, som gå i motsatt riktning och som antaga mycket större dimensioner. När jag vid urtiman i fjol skulle försvara Kungl. Maj:ts åtgärder att lägga fram ett dyrtidsanslag, som var något lägre än vad man från intresserat håll ansåg, att det borde vara, hade jag tillfälle att tala om för herrarna, att kassafonden var synnerligen hårt anlitad och att det egentligen icke fanns några stora behållningar i densamma. Det gjordes emellertid då gällande, att vissa skatter skulle komma att inflyta i något rikligare mängd än man ursprungligen beräknat, och i förlitande härpå vågade man draga växlar på fonden, av rent naturliga skäl måste urtimans kraftiga grepp i kassafonden bli kännbart i detta års reglering. Men även 1919 har att bära avsevärda kostnader för dessa ändamål. För att emellertid krigstidstillägget skulle utgå efter mera riktiga grunder tillkallades särskilda sakkunniga för att inom finansdepartementet utreda denna fråga. Av deras kostnadsberäkningar framgår att krigstidstillägget för 1919 uppgår till omkring 217 milj. kronor, härtill kommer ytterligare 10 miljoner till folkskollärare och lantmätare m. fl. Av dessa belopp har kommittén räknat ut att för statens järnvägar skulle kristidstillägget för innevarande år gå till 76 miljoner kronor. När järnvägsstyrelsen inlämnade sina beräkningar för 1920 års reglering, var styrelsens förslag hållet i mycket svävande ordalag, som det ju nödvändigtvis måste bli ty det är icke gott att göra upp en beräkning för så lång tid framåt i de tider vi nu genomleva. Emellertid har mycket inträffat, även sedan järnvägsstyrelsen gjort upp sitt statförslag för 1919 och då urtimans beslut angående extra krigstidstillägg icke kunde med trafikmedel gäldas utan måste i staten upptagas såsom lånemedel, ansåg jag mig skyldig att vända mig

till järnvägsstyrelsen och fråga, huruvida styrelsen med nuvarande frakttaxor skulle kunna med trafikmedel täcka det ökade anslaget till krigstidstillägg för 1919. Till svar härpå fick jag en skrivelse från järnvägsstyrelsen, av den 4 mars, vari meddelades, att sedan styrelsen gjort upp sina beräkningar för 1919 års stat, hade det inträffat en del förhållanden, som avsevärt inverkat på hela styrelsens förvaltning, vikande konjunkturer och därav föranledd minskning i trafikinkomsterna hade föranlett att styrelsen icke ansåg sig kunna med trafikmedel bestrida de krigstidstillägg som av kommitterade beräknats skola utgå vid statens järnvägar under 1919. Styrelsen hade i sina beräkningar endast upptagit krigstidstilläggskostnaderna för 1919 till 38 miljoner kronor och ansåg sig knappast kunna garantera att denna summa kunde betalas av trafikmedlen, långt mindre då det belopp som kommittén räknat med eller 76 miljoner kronor. Styrelsen ansåg sig därför böra ifrågasätta om icke hela krigstidstillägget vid statens järnvägar för 1919 kunde täckas genom krigskonjunkturskattemedel och ifrågasatte dessutom att det dyrtidstillägg, som utgått till statens järnvägar genom urtimans beslut eller 19,7 miljoner kronor, också skulle uttagas genom liknande skatter. Sedermera har jag fått mottaga en uppgift, som visar, att utgifterna för avlöningar vid statens järnvägar under januari månad 1919 betydligt överstiger det belopp riksdagen räknade med i den provisoriska lönereglern, som tillämpas från och med detta års ingång. Genom denna ökning höjes ytterligare beloppet till krigstidstillägg med cirka 5 miljoner kronor. Summerar jag ihop järnvägsstyrelsens krav och riksdagen skulle vilja uttaga dessa medel skattevägen måste ytterligare 100 miljoner kronor anskaffas. Dessa medel kunna visserligen även anskaffas genom lånemedel men vi står då inför den eventualiteten att på ett betänkligt sätt öka statens järnvägars skuld, som redan vid 1918 års lagtima riksdag utgjorde 30 miljoner kronor. Detta belopp kan, som jag nyss nämnde, uttagas antingen genom ökade skatter eller genom upplåning. Men, mina herrar, anskaffa vi beloppet genom upplåning, så innebär det att statens järnvägar från och med detta års utgång utöver vanliga normala driftkostnader skola förränta minst 130 miljoner kronor, en sådan merutgift måste påkalla en ökning av frakttaxorna eller också måste staten betala även räntorna med skattemedel. Då man nu säger, att den besparing av 16 miljoner kronor, som statsverket redan gjort i år på grund av vissa anordningar, är tillräcklig för att täcka det belopp, som den nu ifrågasatta skatten är avsedd att inbringa, så måste jag framföra den andra sidan av saken och erinra om att vi icke kunna avsluta 1919 års reglering utan att taga dessa poster med i beräkningen, och göra vi det, så är situationen visst icke gynnsammare nu än den var, då jag hade att räkna på den proposition, som herrarna nu ha att taga ställning till.

I fråga om det föreliggande ärendets nykterhetspolitiska innebörd så måste jag säga, att jag icke kan se denna fråga såsom en nykterhetsfråga i vanlig mening. Jag hyser nämligen den bestämda uppfattningen, att vare sig herrarna godkänna den föreliggande

Ang.
förordning om
spritdrucks-
accis m. m.

(Forts)

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

skatteökningen eller icke så kommer det icke att konsumeras mer eller mindre sprit under tiden till den 1 januari 1920. Om situationen blir sådan, att man icke på grund av omständigheter, som stå i samband med kriget, måste upprätthålla restriktionerna sådana som de nu upprätthållas, så har Kungl. Maj:t ingen möjlighet att upprätthålla restriktioner utöver vad riksdagen genom lagen fastslagit. Om denna min uppfattning är riktig, så blir spritkonsumtionen beroende på tillgången av spritdrycker, och denna tillgång lär inom den närmaste månaden särskilt genom import bliva synnerligt riklig.

Om saken ligger på det sättet, så kan jag icke, vid behandlingen av detta ärende, såsom en del talare har gjort, taga ställning till är frågan om förbud eller icke förbud, utan vad jag har att taga ställning till är, huruvida jag vill efter vissa grunder belägga denna lyxkonsumtion med en extra skatt. Herr Persson i Fritorp anslöt sig till den reservation, som herr Boman har vidfogat utskottsutlåtandet, från den utgångspunkten, att det är riktigare att taga exempelvis 7 kronor i accis för varje liter som konsumeras än att beträda den väg, som Kungl. Maj:t och sedermera utskottet gått, nämligen att låta konsumenterna få 2 eller 3 liter per kvartal utan skatt, samt sedan betala accis för den fjärde literen med 5 kronor, för den femte literen med 10 kronor och för de följande med 20 kronor per liter. När herr Persson i Fritorp sade, att man icke iakttagit nödig varsamhet, vid framläggandet av detta förslag, så tyckte jag mig finna, att herr Persson utgick ifrån att man nu omedelbart skulle släppa alla restriktioner och låta de ekonomiska resurserna vara ensamt avgörande, i vilken utsträckning en person inom lagens ram skulle få tillfälle att köpa sprit.

Nu vill jag påpeka, att även om det skulle kunna importeras sprit så att vi redan under innevarande år skulle kunna sälja sprit i hela den utsträckning, som lagen medger, så är det ju tänkbart, att arbetslöshet och andra omständigheter kunna inverka på ett sådant sätt, att man däri kan se en anledning att vidhålla restriktionerna i strängare omfattning än vad tillgången till sprit ger anledning till. Det kan ju också tänkas, att med hänsyn härtill man icke kan få in de 20 millioner kronor, som äro beräknade att inflyta genom denna skatt. Men då inträffar ingenting annat än att det blir en brist i den uppgjorda beräkningen, som får täckas av ett anslag, som räknats för högt. Det är ju naturligt, att man aldrig kan komma ifrån att beräkningar kunna slå fel.

Såsom saken ligger, kan jag icke annat än tillstyrka bifall till utskottets förslag. Jag sade ifrån redan vid remission av denna fråga, att om medel kunde anvisas på annan väg, så var jag rakt icke glad åt denna skatt. Men trots det att denna fråga har blivit föremål för mycken uppmärksamhet och diskuterad både enskilt och i framlagda motioner, så har hittills icke något acceptabelt förslag kommit fram att på andra vägar täcka statens behov av medel, vid sådant förhållande måste jag för att få budgeten att gå ihop hålla på det förslag som föreligger. Då nu utskottet ansett sig böra föreslå, att icke den tredje utan först den fjärde literen i ordningen skall

vara accispfiktig, så får jag naturligtvis nöja mig därmed och sedan får skatt n giva det belopp, som den vid årets slut kan visa sig ha inbringat.

*Ang.
förfordning om
spritdrycks-
accis m. m.*

(Forts.)

Herr Karlsson i Sandviken: Herr talman, mina herrar! Man skulle ju kunna säga, att sedan kammaren åhört herr finansministerns målning av det ekonomiska läget det icke är lönt att uppträda, och man borde givetvis icke heller göra det utan att kunna giva anvisning, varifrån man, därest man nu yrkar avslag på utskottets utlåtande, skall taga dessa 20 miljoner kronor. Men även om jag med min syn på denna fråga kan erkänna riktigheten av dessa synpunkter, skall jag ändock taga mig frimodigheten att yrka avslag på utskottets hemställan, och jag ber att få anföra min motivering. Här har från visst håll sagt's, att detta icke är en nykterhetsfråga, men från min synpunkt sett är det dock en sådan. Ty vad innebär denna spritaccis egentligen? Jo, den utgör en indirekt beskattning av de individer i samhället, som begagna sprit. De ta är en sak. En annan sak är den, att det vid varje tillfälle framhållits, att likhet inför lagen skall vara rådande, när det gäller att lagstifta. Men när man lagstiftar i detta hänseende, har man icke tagit hänsyn till den satsen, ty här komma de ekonomiskt bäst situerade i åtnjutande av ett visst antal liter u'över de tre. Det blir de ekonomiskt välsituerade som kunna använda sig av bestämmelsen, men icke några personer i fattigmans ställning. Då så är, måste man ovillkorligen komma till den slutsatsen, att genom att lagstifta i detta ärende så, som man nu gör, undergräver man hos de fattigare befolkningslagren tilltron till lagbestämmelserna i hithörande ämnen, då dessa lagers medlemmar icke såsom svenska medborgare äro likställda med övriga i fråga om möjlighet att erhålla sprit.

Till herr Rune skulle jag vilja rikta en anmärkning. Han har här sagt, öppet och ärligt, att det icke är de fattiga som komma att drabbas av denna spritaccis, utan att det är de rika, som få betala densamma. När herr Rune har den uppfattningen, så vill jag fråga, vilken skillnad det blir mel'an att genom direkt beskattning taga ut denna summa eller att genom indirekt beskattning taga ut den, då det ändå är de rika som skola betala summan? Om summan toges ut genom direkt beskattning, sluppe man att undergräva den allmänna tilltron till en lag.

När en ärad ledamot av kammaren anmärkte, att det fanns ett belopp av 16 miljoner kronor beräknat i budgeten, som icke behövdes och att denna summa givetvis skulle täcka större delen av de 20 miljoner kronor, som skulle uttagas genom den föreslagna skatten, så anmärkte herr finansministern, att han behövde ännu mera pengar än han förut hade beräknat. Ja, dessa utgifter antager jag, att herr finansministern hade beräknat redan när statsverkspropositionen avlämnades, och han hade kanske även haft i sikte att på lånevägar upptaga den summa, som han här nämnde. Alltså ligger saken redan förut så, att vi måste anlita lånevägen. Men nu finnes det 16 miljoner kronor, och då kan man givetvis med hänsyn härtill säga, att

Ang.
förorordning om
spriddrycks-
accis m. m.

(Forts.)

hellre än att taga ut dessa 20 miljoner kronor låta vi denna lag anstå för närvarande. Ty det kan icke vara förenligt med vår ståndpunkt i hithörande ämne. Den sats, som förut haft giltighet, har nämligen ännu bestående verkan: har man börjat med en sup, så blir det snart flera. Har man vid detta tillfälle velat slå in på denna väg, då man förut beslutat att fråntråda densamma, då kommer man antagligen i fortsättningen att slå in på andra vägar, som bära åt samma håll, vilket skulle vara det mest bedrövliga, som kunde inträffa.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Rosén m. fl.

Herr Moberger: Herr talman, mina herrar! Det har från åtskilliga håll gjorts gällande, att den fråga, som här föreligger, egentligen icke skulle vara någon nykterhetsfråga. Man har i stället till och med velat göra gällande, att om det vore en nykterhetsfråga, så skulle det snarare vara i den meningen att man skulle befrämja nykterheten genom att följa utskottets förslag. Särskilt min ärade vän, herr Rune, var mycket starkt inne på den tankegången, att man genom att bifalla utskottets förslag skulle motarbeta lönnbränning och konsumtion av motorsprit. Jag har för min del svårt att tillägna mig den tankegången. Ty är det så, att lönnbränning och förtäring av motorsprit försiggår i den uträkning, som herr Rune ville göra gällande, så är det uppenbart, att den utvecklingen motverkar man genom att tilhandahålla god sprit och *billig* sprit och mycken sprit. Man skall icke göra spriten dyr, om man vill motverka lönnbränningen och förtärandet av denaturerad sprit. Jag kan ej finna annat, än att den bevisföring, som herr Rune använder, fullkomligt slår ihjäl sig själv.

Men månne det är så, att denna fråga icke är en nykterhetsfråga? Jag kan för min del icke annat än se, att det är en nykterhetsfråga av mycket stor betydelse. Att den är det, fick jag fullkomligt klart för mig, då jag hörde herr Runes argumentering. Ty herr Rune medgav mycket tydligt, att ett bifall till utskottets förslag innebär ett frångående av den principiella ställning, som riksdagen intog 1913, då riksdagen beslöt statens ekonomiska frigörelse från rusdryckshanteringen. Men, säger han, orsaken till att han vill gå med på uppgivandet av denna 1913 års principiella ståndpunkt är den, att hans uppfattning om nykterhetsfrågan blivit ändrad; han kunde icke längre hysa den tro på rusdrycksförbudets möjlighet, som han hade 1913. Detta visar således, att uppgivandet av riksdagens principiella ställning 1913 förutsätter en förändrad ställning till rusdrycksfrågan, till nykterhetsproblemet i allmänhet. Men är det så — och det framgick med all tydlighet av herr Runes anförande — så är det klart, att vi nykterhetsvänner måste se ett bifall till utskottets förslag såsom en tydlig reträtt från riksdagens ställning 1913. Och skulle denna kammare gå med på herr Runes uppfattning, så är det alldeles tydligt, att kammaren därmed har åtminstone betydligt försvagat den ställning, som den förut intagit i nykterhetsfrågan och därmed också tydligen uttryckt en mycket stark tvekan, hu-

ruvida det beslut, som fattades 1913 angående statens ekonomiska frigörelse från rusdryckshanteringen med rusdrycksförbudet som slutligt mål, vidare kan upprätthållas.

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

Jag tror därför för min del, att innebörden av denna fråga, som vi här ha att behandla, är synnerligen vittgående. Och det spörsmålet ställes allvarligt till denna kammares nykterhetsvänner och medlemmarna av riksdagens nykterhetsgrupp: äro kammaren och nykterhetsvännerna villiga att fortfarande upprätthålla sin principiella ståndpunkt i nykterhetsfrågan eller icke? Jag tror också för min del, att ute i landet fattas frågan allmänt på det sättet. Skulle kammaren gå med på utskottets förslag, så tror jag således, att man där skall känna det så att det vore ett bakslag för nykterhetssaken och att nykterhetsvännerna i denna kammare sviktat i sin principiella uppfattning i nykterhetsfrågan.

Jag tror för min del, att det är mycket bättre att denna kammare vidhåller sin ståndpunkt från 1916. Då gick visserligen spritaccisen igenom, men som vi veta på den gemensamma voteringsväg. Om denna kammare avslår accisen, kommer den säkerligen även i år att drivas igenom på samma sätt. Jag finner detta beklagligt, men beklagar ännu mera, om andra kammaren skulle frångå sin föregående principiella ståndpunkt. Vi veta, att vi till nästa år ha att vänta en demokratisk första kammare, och då kunna vi också vänta, att de båda kamrarna skola möta varandra även i nykterhetsfrågan på ett sätt, som hittills sällan ägt rum, och att det följaktligen då skall kunna gå bättre att upprätthålla den uppfattning i nykterhetsfrågan, åt vilken denna kammare vid åtskilliga tillfällen gjort sig till tolk.

Jag hade för min del trott, att denna fråga vore en nykterhetsfråga även i den betydelsen, att, om spritaccisen godtoges, så skulle det vara en anledning för regeringen att släppa efter på ransoneringen på ett sätt, som kanske annars icke skulle komma i fråga. Nu hörde jag av herr finansministern, att i den meningen har frågan ingen betydelse, ty ransoneringen kommer att lösas i varje fall. Jag har för min del icke kunnat annat än med beklagande fästa mig vid detta meddelande, ty jag hade trott, att ransoneringen skulle kunna bevaras ännu en tid framåt.

Det har varit ett argument, som de ärade försvararna av utskottets förslag använt, då de särskilt velat föra de fattigas talan. Även jag ömmar för de fattiga och jag skulle mycket beklaga, om vi skulle nödgas gå med på en kaffetull. Men jag vill säga, att lika väl som herr Källman förklarade att för honom vore det av principiella skäl omöjligt att gå med på kaffetullen, lika mycket är det för mig omöjligt av principiella skäl att gå med på detta förslag. Och jag undrar, om man ser djupare på saken, om icke de, som yrka avslag, äro de fattigas vänner. Ty nykterhetsfrågan har alltid betraktats som en de fattigas fråga i högsta grad. Skulle detta tillfälle giva anledning att konstatera, att denna kammares principiella ståndpunkt i nykterhetsfrågan 1913 och 1916 blivit försvagad, så tror jag att vi givit ett handtag åt rusdryckstrafiken, som skulle vara

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.

(Forts.)

allt annat än nyttigt och som för framtiden skulle försvåra vägen till förbudet, som dock är en reform, som i högsta grad ligger i de fattigas intresse.

Innan jag slutar, ber jag att få ta fasta på det yttrande, som herr finansministern hade, att det här är fråga blott om en tillfällig åtgärd. Jag vill hoppas, att herr finansministern skall kunna vidhålla detta, så att, om det nästa år blir en lucka på 20 miljoner i 1920 års tilläggsstat, det då icke skall bli fråga om att ånyo tillgripa spritaccisen, utan att detta må bli ett enstaka tillfälle, så att vi icke varje år må behöva strida om en sådan fråga som denna eller votera om spritaccisen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Rosén m. fl. avgivna reservationen.

Herr R u n e: Mina herrar! Jag vill bara be att få yttra några ord med anledning av en del anföranden, som hållits, sedan jag sist hade ordet. Flera av kammarens ledamöter ha fått för sig, att jag drivit den satsen, att om spritaccisen bleve antagen, så skulle man bli av med hembränningen. Det har jag nog inte gjort. Det är möjligt, att jag givit anledning till denna missuppfattning, men jag skall nu be att få förklara, hur jag lagt min bevisföring.

Jag ville visa, att det icke var sant, som en föregående talare sagt, att situationen i detta avseende var likadan år 1913 som nu, och för att visa det talade jag om, att 1913 tänkte många, och även jag, att det skulle kunna gå för sig att arrangera ett spritförbud. Nu har det emellertid visat sig, att situationen icke är sådan, att man längre kan tänka på det. Jag behöver icke motivera detta påstående nu, ty det gjorde jag förra gången; jag vill bara säga, att det var det, jag ville framhålla, att man icke kan tänka på spritförbud nu och att detta naturligtvis inverkar på ställningen, när det gäller denna spritaccis. Eftersom det var någon som påstod, att det är bra, så länge man icke vet, huru det är med spritdrycksfrågorna, så vill jag däremot framhålla, att det aldrig kan vara nyttigt, att man icke vet, huru det förhåller sig med en sak, utan det tvärtom är nyttigt, att man vet, hur den ställer sig. Ty då det gäller att bota något olämpligt och skadligt, är väl det första villkoret det, att man vet, hur det står till med patienten.

När vidare en av mina kamrater här talade om att man genom denna accis icke främjade likhet inför lagen, så måste jag tyvärr säga, att det nu en gång är så, att inte den ena kan få precis allt, vad den andre kan få. Den, som är flitigare och har bättre förvärvsmöjligheter och förtjänar mera, har ju alltid möjlighet att skaffa sig saker, som den, som har det sämre ställt, icke kan få. Om vi skulle höja kaffetullen, så kommer det att finnas folk, som äro för fattiga att köpa sig kaffe, och då blir det inte likhet där heller. Så jag tror ej man bör komma med det skälet.

Det har sedan talats om, att vare sig man går på den direkta beskattningen eller denna accis, så blir det de ekonomiskt bästsituerade, som få betala fiolerna. Ja det är riktigt, men det är väl skillnad på om

man genom lag uttar en viss summma från folk, vare sig de ha en stor familj eller skulder eller i övrigt dåliga affärer och dålig råd eller andra stora utgifter, och om det som i detta fall gäller dem, som själva anse sig ha råd att bestå sig med denna lyx.

För övrigt vill jag bara säga, att det har talats så mycket om förhållandena 1913. En kamrat har sagt, att det var andra tider 1913, då en enig vänster hade makten. En annan kamrat på Skaraborgsbänken sade, att 1913, då var det härliga tider för nykterhetsvännerna. Jag förstår icke, vad ni mena. Minns herrarna, hur det var här i landet 1913, minns ni, om det fanns några restriktioner, minns ni, om ungdomen satt på nätterna och drack punsch så mycket, de ville, eller åtminstone så mycket de orkade? Är det någon särskilt härlig tid? Det kan jag ej finna; jag tycker nästan, det är bättre nu i stort sett, även om det icke är så bra, som vi 1913 trodde, att vi skulle komma till.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt föregående yrkande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Jag ber att få rätta ett misstag, som jag gjorde mig skyldig till förra gången, jag hade ordet. Jag nämnde i min replik till herr Persson i Fritorp att herr Bomans reservation innebar en accis av 7 kronor pr liter redan från första litern. Jag upptäcker nu, att även herr Bomans reservation medger tre accisfria liter, per kvartal och först därefter beräknas 7 kronor för varje liter. Men även med denna innebörd i herr Bomans förslag måste jag varna för att biträda denna reservation, därför att det skulle innebära en beskattning som utan urskillning uttogs och framtvinga en konsumtion, som måste bli ganska omfattande, för att man till den 1 januari 1920 skulle få in det nödvändiga beloppet, det synes mig därför lämpligare, såsom Kungl. Maj:ts föreslagit: 5 kronor för den första, 10 för den andra och 20 för de följande accispliktiga litrarna.

Jag begärde egentligen ordet för att säga något med anledning av herr Karlssons i Sandvikens yttrande. Han sade, att jag nog hade räknat med de hundra miljonerna, till statens järnvägar redan vid budgetens uppgörande, och att det alltså inte var någon sak, som nu kommit till. Nej, det ligger inte på det sättet, att de hundra miljonerna varit på tal, när tilläggsstaten för år 1919 uppgjordes, ty enligt riksdagens eget beslut skulle de 19,7 miljonerna till extra dyrtidstillägg vid statens järnvägar för 1918 enligt urtimans beslut upplånas. Den andra frågan angående krigstidstillägg för 1919 hade icke då varit föremål för vare sig Kungl. Maj:ts eller någon annan myndighe's behandling vid den tidpunkt, då tilläggsstaten uppgjordes för år 1919; en kommitté, som höll på att utreda den frågan, kom ej in med sitt betänkande förr än i februari månad. Jag måste ju emellertid uppgöra förslag till budgeten före årets utgång, och följaktligen är herr Karlssons yttrande fullständigt oriktigt. Det förhållande, som nu inträtt, är föranlett av kungl. järnvägsstyrelsens skrivelse av den 4 mars 1919. Denna skrivelse har i sin ordning föranletts närmast av fredskrisen — med ty åtföljande

Ang.
förordning om
spritdrycks-
accis m. m.

(Forts.)

Ang.
förfordning om
spritdrycks-
accis m. m.
(Forts.)

minskning i trafikinkomsterna. Statens järnvägars styrelse ansåg sig i en sådan ekonomisk situation böra omnämna, hur det stod till. Det är visst icke så, att vi komma ifrån att ta någon ställning till dessa hundra miljoner, utan tvärtom så, att innan riksdagen lämnar 1919 års tilläggsstat, måste vi taga ställning till det belopp, som nu är ifråga. Vi ha endast att avgöra, huruvida vi skola upplåna det hela eller ta ut en del genom beskattning och upplåna resten. Detta måste spela en roll vid bedömandet av den ekonomiska situationen, och den frågan kan man icke lämna utanför, även om man kan tänka sig att lösa den på det ena eller andra sättet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner angående punkten 1), nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Boman avgivna, vid betänkandet fogade reservationen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan i enlighet med den reservation, som avgivits av herr Rosén m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 3:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande betänkande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan i enlighet med den av herr Rosén m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Voteringen utvisade 100 ja mot 71 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Vidare gav herr talmannen beträffande punkten 2) propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå i enlighet med herr Roséns m. fl. förenämnda reservation; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Efter av herr talmannen slutligen givna propositioner å utskottets hemställanden i punkterna 3) och 4) biföll kammaren berörda hemställanden.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,2 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.